

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

”BARN SOM KAN GÖRA RÄTT, GÖR RÄTT”

TILDA HOLMLUND OCH EVELYN KUHLIN

Akademien för utbildning, kultur och kommunikation
Pedagogik
Självständigt arbete – förskolepedagogiskt område
Grundnivå, 15 hp.

Handledare: Lena Bäckström
Examinator: Mia Heikkilä
Termin TH

År 2018

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÅSTERÅS**

Akademien för utbildning	SJÄLVSTÄNDIGT ARBETE	
kultur och kommunikation	PEA098	15 hp
	HT	2018

SAMMANFATTNING

Tilda Holmlund och Evelyn Kuhlin

”Barn som kan göra rätt, gör rätt”

”Children who can do the right thing does the right thing”

Årtal 2019

Antal sidor: 35

Syftet med studien var att undersöka hur förskolepersonal från tre olika verksamheter uppfattar begreppen in- och utagerandebeteende samt vilka specialpedagogiska perspektiv som skildras i arbetet med att stödja barn som upplevs bruka ett in- eller utagerandebeteende. Att få en vidare kunskap om hur specialpedagogiska insatser används i förskolans verksamhet samt vad förskolepersonal anser vara betydande i arbetet med att stödja barn i förskolan. Studien grundar sig i kvalitativa semistrukturerade intervjuer som genomförts med sammanlagt åtta stycken personal från förskolan. Vår teoretiska utgångspunkt har varit specialpedagogiska perspektiv vilka benämns som det traditionella perspektivet, det relationella perspektivet och dilemmaperspektivet. Det resultat som vi funnit mest framträdande var föreskolpersonalens uppfattningar om begreppen in- och utagerandebeteende, de specialpedagogiska perspektiv som skildrats samt hur verksamheternas specialpedagogiska arbete ter sig i praktiken. Studiens slutsats var att vi kunnat urskilja samtliga tre specialpedagogiska perspektiv i relation till intervjupersonernas svar samt att vi kunnat se ett samband mellan tid- och resursbrist och samtliga barns rätt till förskoleplats, vilket givit ett resultat i form av ett behov av olika prioriteringar i verksamheterna.

Nyckelord: Inagerande beteende, Utagerande beteende, Specialpedagogik, Traditionellt perspektiv, Relationellt perspektiv, Dilemmaperspektivet

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och forskningsfrågor	2
1.2	Disposition	2
2	Bakgrund	3
2.1	Tidigare forskning och styrdokument	3
2.2	Definitioner av inagerande beteenden hos barn	4
2.3	Definitioner av utagerande beteenden hos barn	5
2.4	Otrygg hemmiljö och familjesituation som påverkansfaktorer- potentiell orsak till beteendeproblematik	5
2.5	Negativa förväntningar och fördomar hos barn och vuxna- en påverkansfaktor	6
2.6	Teoretiska utgångspunkter	6
2.6.1	Specialpedagogikens betraktelsesätt	6
2.6.2	Traditionellt perspektiv	7
2.6.3	Relationellt perspektiv	7
2.6.4	Dilemmaperspektivet	8
2.7	Specialpedagogiskt synsätt i svensk förskola	8
2.8	Förskolepedagogiska insatser och arbetssätt i mötet med barns in- och utagerande beteenden	9
2.8.1	Collaborativ problem solving och medvetet tänk	9
2.8.2	Anknytning och samverkan, -en viktig betydelse för barns förevisade beteenden	10
2.8.3	Inkludering och inklusion- en viktig aspekt inom specialpedagogik i förskolan	11
3	Metod	11
3.1	Forskningsdesign	11
3.2	Urval	12
3.3	Procedur	12
3.4	Studiens tillförlitlighet	13
3.5	Analysmetod	13
3.6	Etiska överväganden	14

3.7	Avgränsningar i litteratursök	14
4	Resultatanalys	15
4.1	Förskolepersonals uppfattningar om inagerandebeteende	15
4.2	Förskolepersonals uppfattningar om utagerandebeteende.....	17
4.3	Diagnostisering i förskolan.....	18
4.4	Samverkan med specialpedagog.....	18
4.5	Hur förskolepersonal arbetar med specialpedagogiska insatser i förskolan	19
4.6	Mindre grupper, betydelsefullt i arbetet med barn som upplevs bruka ett in- eller utagerandebeteende.....	21
4.7	Bidragande faktorer till att barn i förskolan uttrycker in- och utagerandebeteende	21
4.8	Samverkan främjar arbetet med barn som upplevs bruka ett in- eller utagerande beteende i förskolan	23
4.9	Att missa barn i behov av särskilt stöd.....	23
5	Diskussion	24
5.1	Resultatdiskussion	24
5.1.1	Vikten av en jämlik förskola för barn som visar på in- och utagerande beteende.....	25
5.1.2	Vuxnas förhållningssätt- en avgörande faktor för hur barnet kommer att bli bemött	26
5.1.3	Traditionellt perspektiv- i förbindelse till informanternas erfarenheter av barn som upplevs bruka in- och utagerade beteende i förskolan.....	26
5.1.4	Relationellt perspektiv- i förbindelse till informanternas erfarenheter och tankar om specialpedagogik	27
5.1.5	Dilemmaperspektivet- en kompromiss mellan traditionellt och relationellt perspektiv?	28
5.1.6	Skilda specialpedagogiska tankar hos förskolepersonal förefaller resultera i en fungerande verksamhet	28
5.1.7	Reviderade läroplanen- ett ökat ansvar för förskolepersonal att stödja barn i behov av särskilt stöd?.....	28
5.2	Metoddiskussion.....	29
5.2.1	Insamling av tidigare forskning- en ojämn mängdfrekvens	29
5.2.2	Insamling av data från kvalitativa intervjuer, -metoden kan ha påverkat studiens tillförlitlighet	30

5.3	Vidare forskning	30
5.4	Slutsats	31
	Referenser.....	32
	Bilagor.....	34
	Bilaga 1-Frågemall.....	34
	Bilaga 2-Missivbrev	35

1 Inledning

Under senare år har frågan om barn i behov av särskilt stöd hamnat i framkant och ses som en viktig aspekt av diskursen i förskolan. Det i sin tur ställer allt större krav på aktörer i förskolan och dess kompetens att kunna utforma verksamheterna i enlighet med de mål och riktlinjer som förskolans styrdokument yrkar på. I den nyligen reviderade versionen av Läroplanen för förskolan, Lpfö 18 (Skolverket, 2018) finns det nu att finna ett eget avsnitt som berör vikten av att identifiera och uppmärksamma barn i behov av särskilt stöd samt mål som syftar till en likvärdig utbildning för alla barn. I Lpfö 18 (Skolverket, 2018) skrivs det fram att:

Förskolan ska särskilt uppmärksamma barn som av olika anledningar behöver mer ledning och stimulans eller särskilt stöd. Alla barn ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de utvecklas så långt som möjligt. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans ska få detta utformat utifrån sina egna behov och förutsättningar (Skolverket, 2018, s. 6).

Utifrån våra egna erfarenheter av förskolans praktik har vi kunnat dra slutsatsen att förekomsten av barn som upplevs bruka ett in- eller utagerandebeteende mer eller mindre existerar i varje verksamhet. I tidigare termin valde vi att göra ett PM med syftet att undersöka hur förskolepersonal arbetar med specialpedagogiska insatser i mötet med barn som anses vara i behov av särskilt stöd. Under arbetets gång upplevde vi att det uppkom frågor hos oss gällande arbetet med barn som upplevs bruka ett in- eller utagerandebeteende i förskolan. Av den anledningen såg vi relevans i att göra en studie kring in- och utagerande beteenden i förskolan.

I tidigare forskning som vi har behandlat upplever vi att det finns ett flertal begrepp som syftar till att definiera barn som visar på beteenden i former som in- och utagerande. Forskarna använder sig således av olika begrepp. De begrepp som har påträffats är bland annat inåtvända barn, introverta barn, tysta barn samt inåtagerande barn, vilket används i likhet med vårt valda begrepp *inagerande*. De begrepp som har påträffats som liknar vårt valda begrepp *utagerande* benämns som extroverta barn, utmanande barn samt utåtagerande barn. Begreppet *inagerande* är ett ord som inte förekommer i det svenska språket. Vi har dock valt att använda definitionen då vi anser att *inagerande* i kombination med *beteende* kan användas som paraplybegrepp vilket kan inkludera många olika uttryck och förklaringar. Vi vill också använda oss av detta begrepp för att tydliggöra att det är beteendet som vi vill lägga huvudfokus på samt för att undvika kategoriseringar av barn. Begreppen *inagerande* och *utagerande* beteenden skildras och definieras senare i arbetet och kommer också att benämnas utifrån forskning som använder sig av andra begreppsdefinitioner för att beskriva de olika beteendetyperna.

Socialstyrelsen (2010) betonar vikten av att fånga upp barn som visar på in- och utagerande beteenden då det beteendemönstret som barn etablerar under unga år kan ha en direkt påföljd på hur barnet kommer att agera som ung vuxen. Socialstyrelsen (2010) menar även att det finns risk för barn som hamnar inom ramen av riskfaktorer i förbindelse till beteendeproblematik, att de kan utveckla psykiska problem som ångest och depression. Inte sällan gäller det barnen med in- och utagerande beteenden.

Den andra faktorn till varför vår studie känns relevant är då forskning i sin tur visar på att barn som i ett tidigt stadie fångas upp av vuxna som besitter kompetens att bemöta och stödja alla barn oavsett behov, kan minimera riskerna för barn att hamna snett i ett senare skede i livet (Olsson & Olsson, 2017). Socialstyrelsen (2010) menar att det handlar om att hitta långsiktiga strategier istället för att reducera barnets olämpliga beteende för stunden. Just av den anledningen ser vi att det är av vikt för förskolläraryrket att lyfta och synliggöra frågan om barns beteenden och behov som hamnar utanför de normativa ramarna. Vi menar att en stor del av barnens framtid är direkt beroende av vuxnas kunskap gällande att bemöta och stödja barn i det sociala samspelet i och utanför förskolan.

Vi har valt att benämna vår studie till ”Barn som kan göra rätt, gör rätt” i samband med en intervjupersons skildring av hens syn på barns beteenden. Vi har även kunnat se detta konstaterande i tidigare forskning då Greene och Ablon (2012) framhäver att barns och ungdomars beteenden alltid ter sig utifrån en orsak, att människor som kan uppföra sig gör det.

1.1 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med studien är att öka kunskapen om hur förskolepersonal i tre undersökta verksamheter uppfattar begreppen in- och utagerande beteende, att tillika eftersöka och synliggöra deras erfarenheter av specialpedagogiska insatser, samt undersöka vilka specialpedagogiska perspektiv som skildras i de undersökta verksamheternas arbetet med att stödja barn med in- och utagerande beteenden i förskolan.

- Vilka uppfattningar och erfarenheter har förskolepersonal gällande barns in- och/eller utagerande beteenden i förskolan?
- Hur beskriver förskolepersonal i de undersökta verksamheterna att de arbetar med specialpedagogiska insatser i mötet med barns in- och/eller utagerande beteenden?
- Vad anser förskolepersonal är betydande i arbetet med barn som upplevs bruka ett in- och/eller utagerande beteende?
- Vilka specialpedagogiska perspektiv skildras i de undersökta verksamheterna?

1.2 Disposition

Som tidigare nämnt kommer studien att belysa förskolepersonals uppfattningar och erfarenheter av barn som ger uttryck för in- och utagerande beteenden samt att undersöka vilka specialpedagogiska perspektiv som kan urskiljas i de undersökta verksamheterna. Följande avsnitt inleds med rubriken Bakgrund där styrdokument som Läroplanen för förskolan, Lpfö 18 belyser förskolans ansvar i att stödja alla barn oavsett behov och förutsättningar (Skolverket, 2018). Bakgrunden visar även på tidigare forskning och fakta gällande definitioner av in- och utagerande beteenden hos barn. Under avsnittet Teoretiska utgångspunkter presenteras specialpedagogiska perspektiv. I bakgrunden skildras också fakta kring förskolans specialpedagogiska betraktelsesätt samt fakta gällande risk och påverkansfaktorer i relation till beteendeproblematik. Slutligen redogör bakgrunden för förskolepedagogiska insatser

som kan vara till fördel i arbetet med barn som upplevs bruka in- eller utagerande beteenden i förskolan.

Under avsnittet Metod skildras vår forskningsdesign, studiens procedur, urval och tillförlitlighet. En analysmetod och studiens forskningsetik samt information om vår litteratursökning och dess avgränsningar presenteras också i metoddelen. Därefter skildras resultatet från vår studie under rubriken Resultatanalys, där informanternas svar analyseras med kopplingar till den tidigare forskningen samt till tre specialpedagogiska perspektiv vilka är det traditionella, det relationella och dilemmaperspektivet. Slutligen diskuteras resultatet under rubriken Resultatdiskussion och problematiseras i relation till förskolepedagogiska och samhällsliga konsekvenser. Rubriken Metoddiskussion avslutar diskussionsdelen där studiens metod och genomförande diskuteras. Arbetet förefaller med förslag på fortsatt forskning samt en sammanfattad slutsats.

2 Bakgrund

Bakgrunden inleds av att presentera tidigare forskning och styrdokument som beskriver förskolans relation till barn som visar på in- och utagerande beteenden. Därefter skildras definitioner av begreppen in- och utagerande beteende och fakta gällande olika påverkansfaktorer som relateras till in- och utagerande beteenden. Fortsättningsvis skildras specialpedagogikens betraktelsesätt utifrån rubrikerna Traditionellt perspektiv, Relationellt perspektiv och Dilemmaperspektivet. Till följd av detta förekommer fakta kring den svenska förskolans specialpedagogiska betraktelsesätt. Rubriken Förskolepedagogiska insatser och arbetssätt i mötet med barns in- och utagerande beteenden beskriver slutligen olika insatser och arbetssätt som kan vara till fördel i arbetet med barn som ger uttryck för in- och utagerande beteenden. Dessa är beskrivna och nämnda i olika underrubriker.

2.1 Tidigare forskning och styrdokument

Greene & Ablon (2012) berättar att lärare ofta kommer i kontakt med barn som har svårigheter att handskas med sina känslor och reaktioner och som är i behov av anpassningar och särskilt stöd. Författarna förklarar att beteendeproblem i form av in- eller utagerande beteenden samt konflikter i förskola och skola kan upplevas stå i vägen för lärares arbete och elevers inläring då fokus ofta ligger på undervisning vilket gör att beteendeproblem blir till ett störande objekt som stör utbildningen och verksamheten. Beteendeproblemen ger sig till form på olika vis och forskning visar på att det inte finns något specifikt arbetssätt som fungerar att bruka till förmån för samtliga barn (Greene & Ablon, 2012). Kinge (2016) förklarar att barn som uppfattas som utmanande, som testar gränser, bråkar och stör ofta benämns som utagerande barn medan barn som anses vara svåra att nå, svåra att förstå och inte visar på något i kontakter betecknas ofta som inåtvända barn. Författaren menar att det dagligen görs olika former av bedömningar av barn vilket är en del av den förskolepedagogiska verksamheten. Dels för att kunna möta barnen i deras erfarenhetsvärld, dels för att kunna hitta lämpligt material för lärande och för att kunna anpassa materialet till barnens nivå (Kinge, 2016). Problematiken som kan uppstå är då bedömningar samlas som grund för att placera in barnen i specifika kategorier (Lutz, 2013).

När barn betraktas som ett barn som är i behov av särskilt stöd är dessa bedömningar alltid förgivettagna utifrån ett vuxet perspektiv (Lutz, 2013). Författaren förklarar att en av vuxenperspektivets utgångspunkter för bedömningen kan vara att dessa barn utgör ett problem, vars syfte kan vara att definiera en problembild med angiven problematik för att kunna bemöta problemen med rätt stöd och förutsättningar som kan gynna barnen, verksamheten och samhället i stort. Jakobsson och Nilsson (2015) förklarar att det är hur problematiken gällande barns beteenden skådas och bemöts som har en direkt påverkan till barnens fortsatta beteenden. Detta menar Greene & Ablon (2012) är i grund och botten kopplat till förskollärares och pedagogers betraktelse- och förhållningssätt i relation till det specialpedagogiska arbetet.

2.2 Definitioner av inagerande beteenden hos barn

De står där för sig själva. Kanske låtsas de som om de håller på med något. De tittar ner, tar inga initiativ, inte ens när någon kommer fram och försöker ta kontakt. De har en viss överblick över vad som händer och skapar sig en slags trygghet, men de är inte med i leken eller i andra aktiviteter (Lund, 2006 s. 9).

I ovanstående citat har Lund (2006) redovisat en lärares syn av barns inagerande beteende och menar att större delen av forskning som är kopplad till beteendeproblem ter sig i form av utagerande beteendeproblematik. Författaren menar att det dock inte betyder att inagerande beteenden är mindre problematiska även om de i sig inte utgör något större besvär för omgivningen, kan det vara problematiskt för barnet självt. Lund (2006) skildrar begrepp som används för att beskriva inagerande beteenden i skolvärlden, vilka är tillbakadragenhet i former som de tysta barnen, inåtvändhet och introvert beteende. Vidare menar författaren att barnen inte utgör en homogen grupp där alla ger uttryck på liknande sätt vilket gör det hela riskabelt i att försöka placera in barnen i kategorier som de inagerande barnen. Gruppen består istället av individer med olika upplevelser, behov och tankar som kan kopplas till olika uttryck av inagerande beteenden (Lund, 2006).

Inagerande barn förefaller ofta att vara nedstämda och visar sällan upp spontana drag eller stor glädje (Lund, 2006). Författaren förklarar att barnen ofta kännetecknas av en passivitet, ett undvikande beteende och anses vara överdrivet oroliga med ett agerande som präglas av överkontroll snarare än brist av kontroll. Begreppet inagerande nämns ofta i synonymer som ensamhet, depression, ängsla och osäkerhet och vid första anträffning betraktas beteendeproblem oftast som variationer av allmänmänskliga problem vilket betyder att alla människor kan uppträda inagerande (Lund, 2006). Författaren menar att det är huruvida ofta och när beteendet påvisas och vid vilket tillfälle och plats som beteendet tar vid, som utgör grunden för hur beteendet kan uppfattas som ett avvikande beteende av social karaktär. Lund (2006) fortsätter att förklara att lärare gärna vill ge inagerande barn mer uppmärksamhet men att de känner en tidspress och ett dilemma av huruvida vilka barn som är i störst behov utav hjälp. Denna problematik sträcker sig allt från diskussioner kring hemmens middagsbord till att utgöra en valfråga vid varje kommun och riksdagsval (Lund, 2006).

Folkman (2006) hävdar att inåtvända barn ofta har dålig självkänsla och att de känner sig osäkra på om de är värda andras kärlek. Författaren förklarar också att den låga självkänslan som finns hos inåtvända barn gör att de ofta blir sårbara för negativ kritik och att de stänger in sina känslor, rädslan gör att de förblir tysta. Vidare

menar författaren att inåtvända barn ofta utesluts ur lekar eller tilldelas lekroller med låg status.

2.3 Definitioner av utagerande beteenden hos barn

Det finns många sätt att beskriva barn som visar på utagerande beteende i förskolan. Ord som aggressiva, trotsiga, motsträvande och utmanande är några liknelser som används för att beskriva barnen och deras beteenden (Greene & Ablon, 2012). Folkman (2006) menar att utagerande barn karakteriseras av att de kastar ut alla sina känslor på en och samma gång eller att de i motsats till detta stänger känslorna inne. Lund (2014) förklarar att utagerande beteenden ofta beskrivs som disciplinproblem, svagt utvecklad empati och bristande självkontroll som ger uttryck i aggressiva handlingar som lögn, vandalisering, skolk, snatteri och annan kriminalitet. Författaren framhåller att vissa barn som visar på utagerande beteende har fått olika diagnoser som trotssyndrom, beteendestörningar och en rad andra olika bokstavskombinationer och menar på att oavsett hur vi benämner dem är dessa problem de vanligaste och mest svårhanterliga inom öppenvården, sjukhusvården och skolhälsovården. Greene och Ablon (2012) förtydligar att dessa barn också räknas in som de mest missförstådda patienterna i vårt samhälle.

Folkman (2006) skildrar en bild av att barn som brukar ett utagerandebeteende ofta stör ordningen i förskolan och inte sällan lämnar gråtande kompisar och förtvivlad personal bakom sig. Vidare belyser författaren svårigheter hos barn som brukar ett utagerandebeteende i att hantera sina känslor, att de antingen isolerar känslorna inom sig eller så uttrycker de allt på en och samma gång utan mellan läge i form av tjurighet eller gnäll.

2.4 Otrygg hemmiljö och familjesituation som påverkansfaktorer- potentiell orsak till beteendeproblematik

Carneiro, Dias och Soares (2016) beskriver att tidig barndom är en vanlig inledande period till människors in- och utagerande beteenden. Det finns många riskfaktorer som kan vara bidragande till beteendeproblematik och författarna ger belägg för detta utifrån forskning som har sökt bevis i form av riskfaktorer som kan relatera till barns in- och utagerande beteende i åldrarna tre till sex år. Författarna förklarar att det finns tre huvudsakliga grupper av riskfaktorer som kan agera som orsak till barns in- eller utagerandebeteende. Enligt författarna har de huvudsakliga riskgruppfaktorerna att göra med *barnen själva*, *miljöns påverkan* eller *påverkan från föräldrar*. Inte sällan rapporteras det fler än en riskfaktor i förekomsten av barns in- och utagerande beteenden (Carneiro, Dias & Soares, 2016). Carneiro, Dias och Soares (2016) forskning har visat på att låg socioekonomisk status kan vara förknippad till beteendestörningar hos barn i förskoleåldern. Författarnas forskning visar även på att psykologiska funktionsnedsättningar kan ha påvisande tendenser i att generera i att mödrar och fäder kan te sig vara mindre stödjande för sina barn och mindre förmögna att lära barnen att reglera sina känslor. Sammantaget menar författarna att vårdgivares vars mentala hälsa anses vara av bristande karaktär, är det som utgör den största riskfaktorn för barns beteendeutveckling.

2.5 Negativa förväntningar och fördomar hos barn och vuxna- en påverkansfaktor

Lika som Carneiro, Dias och Soares (2016) i tidigare stycke beskrivit framhäver Olsson och Olsson (2017) det faktum att barn som anses befinna sig i en riskzon kan utsättas senare i livet för svårigheter av någon form. Författarna förklarar att medförande orsak kan vara att barn som bemöts av negativa förväntningar kan komma att hamna i tillstånd där barnets utvecklingsmöjligheter begränsas. Författarna förklarar att barn som uppfattas som "förlorare" för att de inte motsvarar de dominerande framgångskriterier eller normer som finns i samhället, kan drabbas av självupplevda negativa uppfattningar vilka kan sprida sig i barnets miljö då barn, lärare och andra vuxna kan överta uppfattningen. Olsson och Olsson (2017) visar på att barn som växer upp i familjeförhållanden av låg social status riskerar att utsättas för motsvarande stigmatisering av personer i sin närvaro. Författarna menar att barn som diagnostiseras kan stigmatiseras på liknande sätt, vilket kan resultera i negativa sociala konsekvenser som kan begränsa den sociala utvecklingen.

Dolk (2013) beskriver att pojkar och flickor möter olika villkor i förskolan utifrån vilket kön som bemöts. Författaren förklarar att pojkar ofta leker en bit bort från förskolepersonal medan flickor istället leker nära dem. Att flickor oftare får agera hjälpfröknar och att pojkar uppmuntras till större grad att dominera och prata under vuxenledda lekaktiviteter. Dolks (2013) studier har också visat på att personal i förskolan gör skillnad i bemötandet av pojkar och flickor och visar på att majoriteten av tillsägelser och slutna frågor förs fram till pojkar medan flickor oftare bemöts hårdare från personal vid utagerande beteenden. Författaren förklarar att normer gällande flickors och pojkars "rätta" beteenden, det vill säga hur människor anser att flickor och pojkar ska uppföra sig, har visat sig påverka de vuxnas agerande i förskolan.

2.6 Teoretiska utgångspunkter

Denna rubrik kommer att skildra de teoretiska perspektiv som behandlas i studien. Dessa är i form av tre specialpedagogiska perspektiv vilka är det traditionella perspektivet, det relationella perspektivet och dilemmaperspektivet. Inledningsvis förekommer rubriken *Specialpedagogikens betraktelsesätt* som skildrar hur specialpedagogiken har utvecklats och hur den kan betraktas.

2.6.1 Specialpedagogikens betraktelsesätt

Persson (2013) skildrar att synen på barns beteenden och specialpedagogisk forskning har under sena 1900-talet och början på 2000-talet genomgått en radikal utveckling både nationellt och internationellt. Författaren förklarar att kunskap gällande mänskliga funktioner och former av nedsatt funktionsförmåga är viktiga aspekter för specialpedagogiken och att det alltmer har blivit centralt att inbegripa processer, förhållanden, krav och värderingar i specialpedagogikens kunskapsbas. Nilholm (2006) menar att de flesta forskare är överens om att det finns minst två grundläggande sätt att se på specialpedagogik. Författaren förklarar det första perspektivet som *traditionellt perspektiv* vilket inbegriper och lokaliserar problematiken inom barnet. Vidare skildrar författaren ett andra perspektiv som specialpedagogik kan betraktas utifrån vilket är ett *relationellt perspektiv* som betonar de sociala faktorernas betydelse för problematiken. Utifrån det relationella

perspektivet upplevs problematiken uppstå till följd av läroplaners problemkontext, det vill säga att problemen uppstår som symptom av brister i en läroplan som inte är anpassad till barns mångfald (Nilholm, 2006).

Jakobsson och Nilsson (2015) förklarar att de traditionella och relationella perspektiven utgör två motsatta perspektiv som visar på varierande konsekvenser för specialpedagogisk verksamhet utifrån vilket av perspektiven som ådagalagts. Nilholm (2007) menar att det även finns ett tredje perspektiv vilket han benämner som *dilemmaperspektivet*, som är en kompromiss av det traditionella och det relationella perspektivet. Författaren förklarar att dilemmaperspektivet numera dominerar forskningen inom specialpedagogiken och ser att specialpedagogiska problem kan uppstå i en relation av faktorer inom barnet och andra nivåer som till exempel skolans situation. Betraktelsesättet förekommer i en relation utifrån olika samhälleliga- sociala- politiska- utbildnings- och etiska frågor och interagerar med tekniska- och andra oundvikliga dilemman (Nilholm, 2007).

2.6.2 Traditionellt perspektiv

Nilholm (2007) förklarar att det traditionella perspektivet grundar sig utifrån en syn där specialpedagogik utgår från individers brister med syfte att försöka kompensera dessa. Författaren menar att problemen utifrån ett traditionellt perspektiv anses vara placerat hos individen och detta perspektiv är det som historiskt sätt har dominerat specialpedagogiken där diagnostisering utgör det centrala med identifiering av problemgrupper. Psykologiska och neurologiska förklaringar eftersöks men också metoder som kan kompensera problemen (Nilholm, 2007).

Norlin (2005) förklarar att perspektivet fokuserar på att arbeta med studenters svaga diagnostiserade sidor i en särskild tillrättalagd undervisningsform, med ett mål att uppnå ett normalt fungerande. Det traditionella perspektivet talar för social rättvisa och individers rätt till extra resurser där den "vanliga" pedagogiken inte räcker till (Norlin, 2005). Jakobsson och Nilsson (2015) talar om att forskningen inom det traditionella perspektivet är kortsiktig då problematiken definieras utifrån funktionsnedsättningar eller skolans och undervisningens villkor. Därav menar författarna att forskningen ofta riktar sig praktiskt och direkt genom metodiska förslag på åtgärder till individer. Enligt Haug (1998) kantas det traditionella perspektivet av metoder i form av segregerad integrering, vilket innebär att barnet/eleven med en viss problematik lyfts ur sin kontext för att placeras i mindre grupper eller enskild undervisning som är utformad för en viss problematik. Det huvudsakliga målet med segregerad integrering menar Haug (1998) är att barnet med en viss problematik med hjälp av kompensatoriska metoder på lång sikt ska kunna sättas tillbaka till sin ursprungs kontext.

2.6.3 Relationellt perspektiv

Det relationella perspektivet grundar sig delvis utifrån en kritisk syn av det traditionella perspektivet bland annat genom att ifrågasätta synen på traditionella marginaliserade grupper (Nilholm, 2005). Aspelin (2014) menar att ett relationellt perspektiv handlar om att se på ett fenomen utifrån minst två olika beskrivningar. Kritiken är också riktad till det traditionella synsättets föreställning om en skola för alla. Enligt Haug (1998) kan inkluderande integrering ses som en metod inom det relationella perspektivet. Inkluderande integrering syftar till skillnad från segregerad

integrering till att alla barn/elever oavsett befintligt eller obefintligt behov av särskilt stöd ska undervisas i samma undervisningskontext som de ursprungligen tillhör.

Nilholm (2005) menar att det relationella perspektivet är ett nyare alternativt betraktelsesätt där specialpedagogiska behov är i form av sociala konstruktioner snarare än individualistiska brister. Det relationella perspektivet menar att det traditionella perspektivet målar upp individer som bärare av problemen och framställer istället system som exempelvis skolan som skapare av problematiken (Nilholm, 2005). Jakobsson och Nilsson (2015) menar att det relationella perspektivet omfattar både individen och miljön i olika former som samhälls- skol- och grupp-nivå. Detta menar författarna utgör en komplexitet i specialpedagogikens relationella karaktär där det är relationer mellan olika faktorer i varierande nivåer som påverkar dess utformning. Jakobsson och Nilsson (2015) menar att forskning inom det relationella perspektivet studerar och kritiserar samhällets långsiktiga specialpedagogiska verksamhet och perspektivets synsätt utgörs av idén, att om sociala förändringar skulle ske skulle specialpedagogik kunna uteslutas.

2.6.4 Dilemmaperspektivet

Nilholm (2005) argumenterar för ett tredje perspektiv inom specialpedagogiken som kallas för dilemmaperspektivet. Detta perspektiv kritiserar både det traditionella- och relationella perspektivet och författaren menar att perspektivet skulle kunna tolkas som en gråzon av dilemman mellan de två tidigare nämnda synsätten. Fokus ligger på att studera, reflektera och ta ställning till dilemman som uppkommer och hur de hanteras i förskolans komplexa verksamhet (Nilholm (2005). Nilholm (2007) framhäver att förespråkarna för dilemmaperspektivet menar att de kan lösa dilemman som uppstår genom moderna utbildningssystem som kan hantera olikheter hos barn. Dock menar författaren att dilemmaperspektivet även yrkar till att nya dilemman i andra former kommer att uppstå.

2.7 Specialpedagogiskt synsätt i svensk förskola

Lutz (2013) förklarar att ett flertal undersökningar har gett resultat som visar på att den svenska förskolan anses ligga i framkant och betraktas som den bästa i världen. Brukarundersökningar visar att medborgarna är som mest nöjda med förskolan som institution i samhället och författaren menar att forskning som riktar sig till den svenska förskolan anses besitta ett högt värde internationellt. Likaså anses specialpedagogiskt arbetssätt och forskning i Norden och Sverige vara bidragande med ett eget perspektiv som kännetecknas av betoning på inkludering där föreställningen är i form av en relationell syn på barnets avvikelser då svårigheterna anses uppstå i relation mellan individuella förutsättningar och miljön (Lutz, 2013).

Nilholm och Björk-Åkesson (2007) menar att normalitet och avvikelse är överlagda begrepp inom specialpedagogiken och diskussioner gällande vad som utgör pedagogik alternativt specialpedagogik är under diskurs. Komplexiteten sätts också i relation till termen *i behov av särskilt stöd* då svårigheten ligger i själva avgränsningen av vad som utgör grunden för benämningen. Sandberg och Norling (2014) förklarar att begreppet barn i behov av särskilt stöd är en relativ och social konstruktion som inte ska syfta till någon bestämd grupp. Författarna förklarar att det tidigare talades om barn *med* särskilda behov men att termen sedan har utvecklats till barn *i* behov av särskilt stöd, med åtanke att alla barn har samma

grundläggande behov men att vissa barn är i behov av särskilt stöd för att samtliga behovligheter ska bli tillgodosedda. Sandberg och Norling (2014) förklarar att begreppet barn i behov av särskilt stöd syftar till att minska betoningen på barnets avvikelser och istället rikta synen mot miljön och att det är miljön utgör den sociala faktorn som måste ge det stöd som behövs för att barnet ska kunna integrera med andra. Termen utgör sig heller inte som en avgränsad eller homogen grupp då problematiken kan vara tillfällig (Sandberg & Norling, 2014).

Lutz (2013) förklarar att det vid enstaka tillfällen har försökts göra definitioner av gruppen barn *i behov av särskilt stöd* i förskolan. Under 1980-talet arbetades det fram en definition för att stärka det relationella perspektiv som växt fram utifrån specialpedagogisk forskning. I det pedagogiska programmet framkom definitionen:

Barn med olika svårigheter och handikapp som psykisk utvecklingsstörning, rörelsehinder, barn med motoriska, -perceptuella svårigheter, syn och hörselhandikapp, allergi och andra medicinska handikapp. Det kan gälla barn med mer eller mindre djupgående känslomässiga svårigheter. Barn i familjer i kris kan för kortare eller längre tid behöva särskilt stöd i förskolan. Invandrare och flyktingbarn behöver i första hand ett språk- och kulturstöd och ibland även stöd för att bearbeta sin speciella situation (Socialstyrelsen, 1987, s.50).

Noterbart i definitionen är att ordet *med* fortfarande användes vilket inte anses spegla det relationella perspektiv som den svenska förskolan ofta anses assimileras med. Noterbart är också den uppdelning av barns svårigheter som kan spåras till medicinska utredningar (Lutz, 2013).

2.8 Förskolepedagogiska insatser och arbetssätt i mötet med barns in- och utagerande beteenden

I kommande stycken presenteras rubrikerna *Collaborativ Problem solving och medvetet tänk*, *Anknytning och samverkan- en viktig betydelse för barns förevisade beteenden* samt *Inkludering och inklusion- en viktig aspekt inom specialpedagogik i förskolan*. Dessa beskriver metoder och aspekter att beakta i arbetet med barns in- och utagerande beteenden.

2.8.1 Collaborativ problem solving och medvetet tänk

Collaborativ problem solving eller *problemlösning i samarbete* som det kan benämnas i svenskan, utgår från en insikt att det kan råda brist på kunskap i verksamheten gällande barns beteenden samt att det i många fall kan brista att ge barnen den hjälp de behöver (Greene & Ablon, 2012). Collaborativ problem solving utgår från tanken att barns och ungdomars beteenden alltid ter sig utifrån en orsak och grundbegreppet bekänns som att *människor som kan uppföra sig gör det*. Barn som anses inte kunna uppföra sig eller visar på beteenden som relaterar till detta, försöker istället kommunicera och visa på att det ställs för höga krav på barnet. Greene och Ablon (2012) förklarar att i skola och förskola uppfattas beteendeproblem som något problematiskt som ofta knyts an till barnet som anses vara bärare av problemet. Författaren menar att det i själva verket är pedagogen som äger problemet i och med att det är pedagogen själv som upplever elevens beteende som ett problem. Författaren förklarar att barn sällan ser sitt "problem" som ett problem vilket gör per automatik att barnet själv inte motiveras till att ändra sitt beteende (Greene & Ablon, 2012).

Kinge (2016) menar att problem som uppstår då barn brukar in- och/eller utagerande beteenden är skolans då problematiken i själva verket handlar om hur personalen reagerar och verkar i dessa situationer. När barn uppträder utmanande handlar det oftast i själva verket om hur personal uppträder och agerar samt vart uppmärksamhetens fokus ligger. Författaren förklarar att personalens handlande och inställningar direkt bidrar till att påverka det som sker i barnet samt det som sker *mellan* barnet och andra. Kinge (2016) menar att personalens handlingar ofta kommer att ge uttryck för att förstärka barnets beteende medan andra handlingar kommer att bidra till att reducera det. Författaren fortsätter att förklara att kopplingar har gjorts och visat på att då ensidiga åtgärder som satts i bruk med syfte till en beteendeförändring, det vill säga åtgärder som gränssättning, konsekvenser, bestraffning och belöning har gett resultat i motsatt önskad riktning, på så sätt att barnets uttryck istället har förstärkts och att beteendet har eskalerat.

Kinge (2016) menar att barn i själva verket inte *är* utmanande då det skulle vara en definition som karakteriserar och stämplar barnet, men att barn utmanar oss. Det vill säga personal och beskriver det som sker i rummet och i kommunikationen mellan oss och barnet. Författaren menar att fokus antagligen bör ses mindre utifrån vilka de utmanande barnen *är* och istället handla mer om vad det är som *gör* att personal upplever barnen som utmanande. Det kan handla om att personalen kritiskt bör granska sitt förhållningssätt och sin barnsyn samt att personalen reflekterar över de perspektiv som antas och sätts i relation till handlandet i mötet med barnen (Kinge, 2016). Aspelin (2014) skriver om fördelarna med att inta ett relationellt perspektiv i pedagogiskt sammanhang, då det är till fördel att kunna se på en situation utifrån minst två olika insynsvinklar.

2.8.2 Anknytning och samverkan, -en viktig betydelse för barns förevisade beteenden

Killén (2014) skriver att anknytningsforskning och den neurobiologiska forskningen alltmer kan vara betydande för förskolläraernas framtida arbetsätt och uppdrag. Samhällets förändringar och garantin om samtliga barns rätt till förskoleplats har medfört att förskolepersonal fått ett utökat ansvar för barns kognitiva- sociala och känslomässiga utveckling. Författaren menar på att barnets första år anses vara särskilt kritiska då barnet utvecklar en grundanknytning till föräldrar och andra omsorgsgivare oavsett hur barnet behandlas. Författaren fortsätter att det är i samspelet med andra omsorgsgivare som barnet uppfattar sig självt och samspelet skapar minnen hur det är att vara med andra personer. Detta ger resultat i form av förväntningar på andra människor och även barn som har en bra omsorgssituation kan vara sårbara (Killén, 2014).

Aspelin (2014) talar om samverkans betydelse då en mängd empirisk forskning visar på att relationen mellan lärare och barn är en nyckelfaktor för en gynnsam undervisning. Författaren menar att förhållandet mellan lärare och barn utgörs av asymmetri och ömsesidighet då det går att skåda som en symmetrisk uppdelning av en figur i två delar då den ena delen blir till den andres i spegeln och samtidigt har olika former när vi ser den från olika sidor.

2.8.3 Inkludering och inklusion- en viktig aspekt inom specialpedagogik i förskolan

Inom skolan och förskolans värld är inkluderande pedagogik och inklusion viktiga begrepp för specialpedagogiken. Inklusion innefattar en delaktighet i skolundervisningen på så sätt att barnen både ska vara fysiskt och socialt delaktiga (Björk-Åkesson, 2014). Nilholm (2006) menar att inkludering också handlar om att se olikheter hos barn som naturliga.

DeVore, Miolo, och Hader (2011) skildrar ett kollegialt arbetssätt för att stärka det specialpedagogiska arbetet i förskolan. Denna modell grundar sig utifrån en kollaborativ arbetsform och är strukturerad i ett team bestående av individuella representanter från flertal discipliner. Författarna menar att detta samarbete kan bestå av specialister, förskollärare, föräldrar och barn med syfte att skapa inklusion för familjer med barn i behov av särskilt stöd. DeVore, Miolo, och Haders (2011) forskning har visat på att familjer som har möjlighet till samarbete med ett team specialister känner sig mindre nedtyngda då de inte behöver ordna med komplex information från flertal instanser.

Björk-Åkesson (2014) förklarar att det i förskolans verksamhet ofta talas om specialpedagogik i uttryck som att det finns möjlighet för personal i förskolan att rådgöra med specialpedagoger då personalen behöver ytterligare vägledning utöver den "vanliga" pedagogiken. Detta kan göras i samförstånd samtidigt som personalen arbetar med specialpedagogiska insatser på olika sätt i verksamheten.

3 Metod

Metodavsnittet redogör för olika delar av studiens genomförande utifrån rubrikerna *Forskningsdesign, Urval, Procedur, Studiens tillförlitlighet, Analysmetod, Etiska överväganden* samt *Avgränsningar i litteratursök*. Här motiveras och skildras genomgående våra val och överväganden samt strävar efter att erbjuda läsaren en distinkt inblick i studiens upplägg.

3.1 Forskningsdesign

Kvalitativ forskning i form av intervjuer har använts som forskningsmetod för vår studie. Bryman (2011) förklarar att kvalitativ forskning lägger vikten vid ord för att undersöka hur individer uppfattar och tolkar sin sociala verklighet. Detta för att få en djupare förståelse för folks tankar, åsikter och erfarenheter. Valet att använda kvalitativa intervjuer som tillvägagångssätt för insamling av data anser vi vara den främsta eftersökningsmetoden för att kunna besvara studiens syfte och för att finna deltagarnas originella erfarenheter och tankar. Enligt Bryman (2011) är syftet med kvalitativa intervjuer att skildra informanternas uppfattningar och göra dem centrala för studien.

Intervjuerna utfördes i semistrukturerad form vilket Bryman (2011) benämner som en struktur där frågeschemats frågor kan variera i följd av efterlöpande uppföljningsfrågor för att frambringa djupare förståelse kring ämnet. Vi använde oss av en frågemall under intervjun som från början var tänkt att skickas ut till intervjupersonerna med syfte att erhålla förberedda svar samt en större

svarsfrekvens, än om frågemallen inte skulle ha skickats ut på förhand. På grund av en omfattande sjukdomsfrekvens i de planerade undersökta verksamheterna och en stor förlägenhet kring vilka personer som skulle finnas tillgängliga att intervjua, fick några av intervjupersonerna tillgång till intervjumallen först inledningsvis vid intervjutillfället. Vi valde att inte följa frågemallen till punkt och pricka då vår tanke var att spontana frågor kunde uppstå under intervjutillfallets gång. Intervjuerna skedde muntligt och dokumentationsverktygen som har använts är inspelningsverktyget Röstmemo på våra mobiltelefoner samt dator och anteckningsblock i syfte att kunna anteckna tankar eller spontana frågor som kunde uppkomma under intervjun. En av intervjupersonerna ville inte att intervjun skulle spelas in. Därav förekom endast handskrivna anteckningar under denna intervju.

3.2 Urval

Då studien har ett begränsat omfång samt att det funnits en tidsaspekt att förhålla sig till har avgränsningar i urvalet gjorts. Detta ifråga om antalet deltagande i undersökningen samt vilka intervjupersoner som skulle tillfrågas att medverka i studien. Åtta stycken personer har valts ut för att intervjuas i form av kvalitativa intervjuer. Intervjupersonerna består av förskolepersonal som arbetar som förskollärare och barnskötare i tre undersökta verksamheter. Intervjuerna har genomförts i en mellanstor kommun i Sverige och förskolorna som representeras är i form av mångkulturell karaktär bestående av manlig och kvinnlig personal som arbetar med både äldre och yngre förskolebarn.

Till en början var det enbart förskollärare som var tilltänkta som intervjupersoner med en eftertanke att undersöka förskollärares syn och erfarenheter utifrån en aspekt, att förskollärare utgår från en liknande utbildningsmässig och teoretisk bakgrund samt att det är förskollärarna enligt Lpfö 18 (Skolverket, 2018) som bär det huvudsakliga pedagogiska ansvaret för verksamheten. Med eftertanke valde vi dock att granska vår avsikt med undersökningen och fann det relevant att belysa både förskollärares och barnskötarens perspektiv med avsikten att få en vidare syn och en större del av arbetslags uppfattningar och erfarenheter.

3.3 Procedur

Inledningsvis formulerades syfte och frågeställningar för studien. Därefter utformades en frågemall (bilaga 1) med konstruerade intervjufrågor som ansågs vara relevanta för att kunna besvara studiens ändamål. Som steg tre i processen arbetades det fram ett missivbrev (Bilaga 2) med information om intervjuernas syfte och tillvägagångsätt. Vi har även beaktat hur våra egna åsikter och tankar kring ämnet kan ha påverkat missivbrevet och frågemallens utformning. Vi har haft som avsikt att forma materialet så pass neutralt och opartiskt som möjligt för att inte leda informanterna i någon bestämd riktning, i mån om att få ett så tillförlitligt svar som möjligt.

Vi kontaktade därefter de undersökta verksamheterna och tillfrågade om det fanns ett intresse av att delta i studien. Efter påvisat engagemang bokades det in tid för intervjuer som genomfördes enskilt med var informant. Sammanlagt genomfördes åtta stycken semistrukturerade intervjuer, fyra vardera med ett varierande tidsomfång på cirka 30–50 minuter per intervju. Under arbetsprocessen av

intervjuerna påbörjades även insamling av fakta i form av tidigare forskning och bejakande av olika styrdokument. Detta för att samla fakta som skulle användas vid resultatanalysen då vår studies resultat analyseras till tidigare forskning i relation till specialpedagogiska perspektiv.

3.4 Studiens tillförlitlighet

Enligt Bryman (2011) finns det ett flertal faktorer som kan påverka studiers tillförlitlighet. Det finns fyra delkriterier att bejaka för kvalitativa undersökningar vilka betecknas som överförbarhet, trovärdighet, konfirmering och pålitlighet. Gällande vår undersöknings överförbarhet kan resultatet inte garanteras som fullständigt tillförlitligt då denna studie har genomförts i en mindre skala med åtta intervjupersoner från en kommun i Sverige. Vi anser att svaren från ett så pass litet omfång av informanter inte kan ge en vetenskaplig bild av den svenska förskolan. Dock har studien visat på stora likheter med tidigare forskning. Detta kan tolkas som att resultatet ändå kan ge sken ur ett verklighetsperspektiv, om inte annat som resultat i form av förskolepersonals berättelser i de undersökta verksamheterna. Gällande studiens pålitlighet har resultatet i resultatanalysen stärkts med citat från intervjupersonernas berättelser för att göra det hela tydligt och visa på vad som verkligen framförts från de intervjuade personerna.

Med syfte att säkerställa konformerings av studien har det strävats efter att bearbeta och analysera datainsamlingen från objektiva förhållningssätt. Vi är dock medvetna om att våra personliga värderingar omedvetet kan ha påverkat resultatet. En ytterligare aspekt som kan ha påverkat resultatets tillförlitlighet är intervjutillfällenas kvantitet och tidpunkt. Deltagarna som valdes ut för intervjuerna intervjuades enskilt under ett tillfälle. Detta har medfört att resultaten endast påvisat det som intervjupersonerna skildrat denna specifika dag. Hade deltagarna intervjuats vid ett annat tillfälle eller eventuellt vid flertalet tillfällen hade resultaten möjligen kunnat falla ut på annat sätt. Då stress eller andra faktorer kan ha påverkat intervjuerna ogynnsamt.

3.5 Analysmetod

De åtta intervjuerna som genomfördes för studien har i första steg i analysen transkriberats. Transkriberingen utfördes ordagrant genom att skriva det intervjupersonerna sa. Även harklingar och så kallade "fel tal" som en av informanterna själv uttryckte, följaktligen fel svenskt tal, har antecknats i mån om att kunna skildra en så tillförlitlig intervju som möjligt. Transkriberingen resulterade i ett stort omfång av text som har betraktats och sorterats för att sedan kodats. Vi startade med att anteckna det i resultatet som vi ansåg var av vikt för studien samt det som ansågs vara relevant att arbeta vidare med. Sedan delade vi in resultatet i koder som vi senare har omvandlat till de nio rubriker som förekommer i resultatdelen. Dessa är: 4.1 Förskolepersonals uppfattningar om inagerandebeteende, 4.2 Förskolepersonals uppfattningar om utagerandebeteende, 4.3 Diagnostisering i förskolan, 4.4 Samverkan med specialpedagog, 4.5 Hur förskolepersonal arbetar med specialpedagogiska insatser i förskolan, 4.6 Mindre grupper, betydelsefullt i arbetet med barn som upplevs bruka ett in- eller utagerandebeteende, 4.7 Bidragande faktorer till att barn i förskolan uttrycker in- och utagerandebeteende, 4.8 Samverkan

främjar arbetet med barn som upplevs bruka ett in- eller utagerande beteende i förskolan samt 4.9 Att missa barn i behov av särskilt stöd.

Bryman (2011) förklarar att kodning används för att öka förståelsen av resultatet och för att sortera det. Vi har använt en narrativ analysform i arbetet med att analysera det insamlade materialet från intervjuerna. Bryman (2011) beskriver narrativ analys som ett tillvägagångssätt för att ta fram och analysera resultat. En narrativ analys är inriktad på livshistorier och flyttar fokus från *-Vad som hände till -Hur människor skapar mening ur händelsen.*

3.6 Etiska överväganden

Vi har under studiens gång övervägt hur våra egna tankar och kunskaper kan ha påverkat resultatet. Dels genom hur vi som skribenter ser på specialpedagogik och hur vi har valt att formulera svaren. Studiens påvisade resultat har dels grundat sig utifrån intervjupersonernas berättelser men också från de tankar och kunskaper som vi tagit till oss från den tidigare forskningen. Vi har även under skrivprocessen framväxt diskuterat hur begrepp och formuleringar kan påverka studiens resultat. Till exempel då specialpedagogiska formuleringar kan syfta till att relatera till olika specialpedagogiska perspektiv. Under studiens gång har vi diskuterat begrepp som ”in- och utagerande barn” kontra ”barn som visar på in- eller utagerande beteenden” och vad dessa formuleringar syftar till. Vi menar att begreppet ”in- och utagerande barn” ger sken av att stämpla barn i olika kategorier medan formuleringen ”barn som visar på in- eller utagerande beteenden” ter sig mindre karakteriserat. Vi har valt att använda oss av båda begreppsformuleringarna i texten för att lättare kunna beskriva barn som anses falla inom ramen för barn i behov av särskilt stöd samt för att kontexten ska bli mer läsvänlig. Vi har dock aldrig syftat till att sätta in barn i marginaliserade grupper eller specifika kategorier.

För att ta hänsyn till undersökningens deltagare och för att studien ska resultera i en hög kvalitet har de fyra forskningsetiska principer som gäller för svensk forskning beaktats. Vetenskapsrådet (2017) beskriver att *konfidentialitetskvaret* svarar för att deltagarnas uppgifter ska ges största möjliga konfidentialitet och att förvaringen av uppgifterna skall ske på ett sätt att obehöriga inte kan ta del av dem. *Samtyckeskravet* handlar om deltagarnas rätt till att själva bestämma över sitt deltagande. *Informationskravet* redogör för forskarens krav att informera deltagarna om forskningens syfte. *Nyttjandekravet* talar om att de insamlade uppgifterna endast får brukas för forskningens syfte. Dessa fyra etiska principer har beaktats vid datainsamling och vid resultatets presentation genom att inte skildra deltagarnas eller de undersökta verksamheternas namn. Uppgifterna kommer heller inte att användas för annat ändamål än forskningens avsikt.

3.7 Avgränsningar i litteratursök

Gällande insamling av fakta för studien har detta gjorts i form av vetenskaplig forskning som böcker, vetenskapliga artiklar, rapporter, styrdokument samt en doktorsavhandling. I fråga om bearbetningen av fakten har vi upplevt att det finns ett stort omfång av litteratur som kan relateras till det tillfrågade syftet. Vi har sökt information gällande barn som visar på in- och/eller utagerande beteenden och har valt att avgränsa sökningen till det som berör förskolans verksamhet. Vi har även valt

att söka efter tidigare forskning som behandlar specialpedagogiska perspektiv med avsikt att kunna koppla dessa perspektiv till studiens resultat.

Databaserna som använts under litteratursökningen är DiVA, ERIC, LIBRIS, SwePub och ULRICHSWEB. I vårt sökande efter vetenskapliga artiklar har vi avgränsat vår sökning till att endast söka efter tidskrifter som varit "referee-granskade" eller klassade som "peer-reviewed". Sökorden som använts har bland annat varit "inagerande beteende*", "utagerande beteende*", "beteendeproblem*", "specialpedagogik OCH perspektiv". Vi har även använt sökord som "special education AND disabilities", "special education AND teaching methods", "special education AND special needs students" och "Internalizing OR Externalizing problems". Vi har använt oss av sökfunktionerna AND, OR, OCH samt * för att minska eller öka antalet träffar som kan vara relevanta för vår studies syfte. Vi lade även till orden preschool OR förskola i våra sökningar för att kunna relatera till verksamheter som den internationella "preschool" och/eller den nationella förskolan. Utifrån träffarna som uppkom har vi läst tidskrifternas rubriker och sammanfattningar för att kunna avgöra om artiklarna har varit av relevans för vår studie.

4 Resultatanalys

I denna del kommer resultatet från intervjuerna att presenteras, tolkas och analyseras. I resultatet har tre specialpedagogiska perspektiv kunnat urskiljas. De tre perspektiven är det traditionella-, relationella- och dilemmaperspektivet. För att underlätta läsningen har vi utifrån olika teman som kunnat skådats, delat in resultatet i olika stycken med rubriker vilka är *Förskolepersonals uppfattningar om inagerandebeteende*, *Förskolepersonals uppfattningar om utagerandebeteende*, *Diagnostisering i förskolan*, *Samverkan med specialpedagog*, *Hur förskolepersonal arbetar med specialpedagogiska insatser i förskolan*, *Mindre grupper, betydelsefullt i arbetet med barn som upplevs bruka ett in- eller utagerandebeteende*, *Bidragande faktorer till att barn i förskolan uttrycker in- och utagerandebeteende*, *Samverkan främjar arbetet med barn som upplevs bruka ett in- eller utagerande beteende i förskolan* samt *Att missa barn i behov av särskilt stöd*.

Då vi har genomfört en kvalitativ studie har vi valt att inte skriva fram exakt antal av hur många förskollärare respektive barnskötare som angivit respektive svar. Vi har istället lagt fokus på att skildra hela förskolepersonalens svar och benämner intervjupersonerna som förskolepersonal. Vi menar att själva yrkesprofessionen inte har någon relevans för denna studie. Vi vill lägga fokus på kvalitén av innehållet i svaren och inte på kvantitet i form av antal svar. Vi kommer också att benämna förskollärare och barnskötare som hen istället för han eller hon då vi anser att könet inte är av relevans att namnge för denna studies syfte och frågeställningar.

4.1 Förskolepersonals uppfattningar om inagerandebeteende

Under intervjuerna framkom det en generell uppfattning om att barn som upplevs bruka ett inagerandebeteende ofta är för sig själva samt att de inte tar så stor plats i

barngruppen. Inte sällan svarade förskolepersonalen att begreppet inagerandebeteende inte var något som de hade någon större relation till, eller så framkom svaret att de inte förstod betydelsen av ordet inagerande. En av de intervjuade i förskolepersonalen har gett uttryck för detta enligt följande:

Jag tänker att det pratar man inte så mycket om, så jag var faktiskt tvungen att googla, jag har aldrig själv använt det uttrycket och det är inte heller något som man självklart läser om (Förskolepersonal, personligt meddelande, 5 december, 2018).

Flera av förskolepersonalen uttryckte sig i likhet med ovanstående citat som vi tolkar spegla en bild av att begreppet inagerandebeteende är något som ännu inte är särskilt myntat i förskolan. Dock framkom berättelser från samtlig förskolepersonal under intervjuernas gång om de "tysta" barnen som drar sig undan. Lund (2006) skriver fram att barn med inagerande beteenden ofta definieras som tysta och tillbakadragna. Vår analys är att förskolepersonalen har erfarenheter av inagerandebeteenden men under ett annat begrepps namn. Vidare så utvecklade en av förskolepersonalen sitt resonemang kring sin relation till inagerande beteenden och förklarade att dessa beteenden inte upplevs vara lika vanligt förekommande och uttryckte sig:

Det är inte lika vanligt. I och med att man inte märker dom på samma sätt upplever man kanske att det inte är lika vanligt som utagerande. Det är ju dom utagerande som hörs, att man har, inte lägger lika mycket fokus på dom tysta barnen, så tyvärr kanske man inte märker dom på samma sätt (Förskolepersonal, personligt meddelande, 5 december, 2018).

Att vissa av förskolepersonalen inte kände till begreppet inagerandebeteende kan ha sin förklaring i Lunds (2006) resonemang om att inagerande beteenden är en beteendeproblematik som på senare tid har givits en större plats inom forskningen. Tidigare har forskning kring inagerandebeteenden endast funnits att tillgå i en mindre utsträckning. En del av förskolepersonalen upplevdes dock mer införstådda gällande vad begreppet syftar till att beskriva. En av förskolepersonalen nämner att betydelsen av begreppet barn med inagerandebeteende för hen, innebär att barnet håller sina känslor inom sig och att det är barnet som avreagerar sig genom att gå undan från övriga barngruppen. En annan i förskolepersonalen beskriver inagerandebeteenden som uttryck för barn som inte vet hur de ska hantera sina känslor. Exempelvis vid tillsägelser i förskolan berättar en av förskolepersonalen att hen har upplevt barn som har svårt att bli tillsagda och upplevs då agera enligt ett inagerandebeteende. En tredje förskolepersonal lyfter i sin tur fram vikten av att se inagerande beteenden som ett tillvägagångssätt för barn att ge uttryck eller signalera för att allt inte är som det ska.

Här tänker jag att det är något mer än att bara vara försynt och försiktigt, att det ändå kan vara barn som signalerar eller uttrycker att det är något som är utöver det som man kanske är van vid, man gör det kanske genom att bli lite mer avstängd eller inne i sig själv (Förskolepersonal, personligt meddelande, 6 december, 2018).

Vår tolkning är att en del av förskolepersonalen definierar begreppet inagerandebeteende genom biologiska och psykologiska skäl. Inom det traditionella perspektivet menar Norlin och Jakobsson (2015) att det finns föreställningar som berör vikten av att kategorisera egenskaper hos barn som upplevs agera avvikande för att kunna finna lämpliga undervisningsformer. Vår analys är att förskollärarens och

barnskötarnas kategorisering av barnens egenskaper faller inom ramarna för ett traditionellt perspektiv.

En liten del av förskolepersonalen benämner vikten av att ett barn kan upplevas bruka ett in- och utagerande beteende under samma dag, timme eller i samma situation beroende av kontexten. Övrig förskolepersonal tolkade vi skapade en polarisering mellan begreppen in- och utagerandebeteende, att ett barn antingen brukar ett inagerandebeteende eller ett utagerandebeteende. Vår tolkning är att majoriteten av förskolepersonalen försöker kategorisera in barnen utifrån särskilda drag eller egenskaper för att skapa ett gemensamt förhållningssätt. Lund (2006) menar i sin tur att barn som upplevs bruka ett in- eller utagerandebeteende inte utgör en homogen grupp där alla ger uttryck på liknande sätt vilket gör det hela riskabelt att försöka placera in barnen i kategorier som de inagerande barnen.

4.2 Förskolepersonals uppfattningar om utagerandebeteende

Under intervjuerna framkom det en övergripande bild av förskolepersonalens uppfattningar kring barn som upplevs bruka ett utagerandebeteende. Den övergripande bilden definieras av att barn som brukar ett utagerandebeteende ofta bär på aggression och frustration, har svårt att sitta stilla samt tar mycket plats i barngruppen. Det framkom även svar om att utagerande barn slår andra barn eller personal för att ge utlopp för sina känslor. En förskolepersonal berättar att ett barn som upplevs ha ett utagerandebeteende kan agera aggressivt när hen inte får sin vilja igenom. Det kan röra sig om att personal säger nej och barnet i fråga inte kan acceptera det och upplevs då bruka ett utagerandebeteende. En annan förskolepersonal uppfattade barn med utagerandebeteende som att de har svårt att hantera sina känslor och ger därför uttryck för att vara våldsamma mot miljön eller andra barn i verksamheten. En del av förskolepersonalen uppgav att barn med utagerandebeteende har svårt med det sociala samspelet mellan andra barn och vuxna, även saknaden av empati för andra fanns med som svar bland några av informanterna.

Vår analys är att förskolepersonalens kategorisering av egenskaper hos barn med utagerandebeteende faller inom ramarna för ett traditionellt perspektiv. Att barnen kategoriseras utifrån biologiska och psykologiska egenskaper och förmågor är något som Nilholm (2007) menar är förekommande inom det traditionella perspektivet.

En förskolepersonal skildrar i sin tur en syn på barn som upplevs bruka ett utagerandebeteende som impulsstyrd beteendeproblematik. Förskolepersonalen menar att det inte går skuldbelägga ett barn som handlar efter impulser, men att det går att förebygga de situationer där barnets oönskade impulser styr genom att försöka förstå varför det händer.

Vi kan inte begära att man ska kunna behärska en impulsstyrd sak, det funkar inte, det spelar ingen roll att du säger gör inte så, gör inte så. Är det en impulshandling så är det. Det är inget vi styr. Barn som kan göra rätt, gör rätt (Förskolepersonal, personligt meddelande, 5 december, 2018).

Vår analys är att förskolepersonalens tankar hamnar inom ramarna för det perspektiv som Nilholm (2006) benämner som dilemmaperspektivet. Vår analys baserar vi på att förskolepersonalen och ena sidan ser impulser som en befast egenskap hos barnet och barnets handlande av impulser leder till ett oönskat beteende. Dessa föreställningar går i linje med de föreställningar om barn som problembärare som Nilholm (2007) menar finns inom det traditionella perspektivet.

Och andra sidan ser förskolepersonalen att det är verksamheten som brister i att hitta strategier för att kunna bemöta dem impulsiva handlingarna hos barnet. Vår analys är det de föreställningarna grundar sig i ett relationellt perspektiv, då Nilholm (2007) lyfter fram vikten av att rikta fokus mot barnets omgivning och förändringar i miljön som väsentliga aspekter att beakta inom det relationella perspektivet.

4.3 Diagnostisering i förskolan

En del av förskolepersonalen uttryckte att en bidragande faktor till att barn brukar ett in- eller utagerandebeteende kan vara att barnen ifråga har en diagnos.

Det kan ju vara någon bokstavskombination som utlöser det ytterligare...
(Förskolepersonal, personligt meddelande, 5 december, 2018).

En del av förskolepersonalen påpekade att det sällan ställs några diagnoser i förskoleåldern. Samtlig förskolepersonal belyste vikten av att förskolan ska kunna bemöta och tillgodose varje barns olika behov utan någon fastställd diagnos. En förskollärare beskriver sitt förhållande till diagnostisering i förskolan genom att det inte är själva diagnosen som ska tas hänsyn till utan att fokuset ligger på individen.

Det kan ju vara medfött, man kanske har med sig att man har aspergers eller adhd och sånt där, man brukar ju inte kunna göra en diagnos förens, det tar ju några år. Det är inget som kommer direkt och då kanske man inte vet det när dom är hos oss, så det är ju hur vi förhåller oss till dom barnen innan vi vet och jag vet också jag är ju lite så där emot. Det är ju inte diagnosen vi ska bemöta utan det är ju barnet så det är ju inte viktigt att man har en diagnos för våran del (Förskolepersonal, personligt meddelande, 5 december, 2018).

Vår analys är att det finns föreställningar hos förskolepersonalen som går i enighet med de föreställningar om diagnostisering som Nilholm (2006) menar finns inom det traditionella perspektivet. Diagnostisering inom det traditionella perspektivet fungerar som verktyg för att identifiera olika problemgrupper för att kunna tillsätta ett direkt stöd (Nilholm, 2006). En ytterligare analys är att förskolepersonalen ger uttryck för föreställningar som kan placeras både inom det traditionella perspektivet och det relationella perspektivet. Då de och ena sidan ser diagnoser som potentiell bidragande faktor som går att relatera till det traditionella perspektivet men och andra sidan finns det inget som tyder på att någon utav förskolepersonalen upplever att en diagnostisering skulle främja arbetet med dessa barn, vilket går att relatera till det relationella perspektivet.

4.4 Samverkan med specialpedagog

En del av förskolepersonalen svarade att samverkan med specialpedagoger skedde när det upplevdes som att deras egna kompetens inte räckte till i arbetet med barn

som upplevdes bruka ett in- eller utagerande beteende. En liten del av förskolepersonalen uttryckte dock att de inte brukar samverka med specialpedagoger. Det som skiljde sig åt i förskolepersonalens svar var av vilken anledning som personalen inte fann behovet av att samverka med specialpedagog. En förskolepersonal uttryckte att det inte har funnits ett existerande behov av samverkan med specialpedagog.

Hade vi behövt ta hjälp så, vi har nog hitta egna vägar, och det har inte varit på den nivå att vi har behövt hjälp när jag själv har jobbat i barngrupp tänker jag. (Förskolepersonal, personligt meddelande, 5 december, 2018).

Vår tolkning är att förskolepersonalen i fråga upplever det som att den ”vanliga” pedagogiken i verksamheten har räckt till i arbetet med barn som upplevs bruka ett in- eller utagerandebeteende. Inom det traditionella perspektivet menar Norlin (2005) att specialpedagogiska insatser eller extra resurser sätts in när den ”vanliga” pedagogiken inte räcker till. En annan förskolepersonal beskriver i sin tur att hens erfarenheter av samverkan med specialpedagog inte varit bra då de inte delade samma åsikt om vilket arbetssätt som varit det bästa för barnet.

Jo vi har jobbat med en specialpedagog men jag tyckte inte att det var bra. Hon gjorde så att barnet inte fick vara med i gruppen (Förskolepersonal, personligt meddelande, 5 december, 2018).

Vår tolkning är att förskolepersonalen i fråga upplever att specialpedagogen använde segregerad integrering, vilket enligt Haug (1998) innebär att barnet med en viss problematik avskiljs från resten av barngruppen. Författaren menar att segregerad integrering är förekommande inom det traditionella perspektivet.

4.5 Hur förskolepersonal arbetar med specialpedagogiska insatser i förskolan

Utifrån resultatet har vi kunnat urskilja en gemensam ståndpunkt hos den intervjuade förskolepersonalen, vilken är att specialpedagogik huvudsakligen innefattar specialpedagoger och dess arbeten i verksamheterna. Några ur förskolepersonalen beskriver det som att de kontakter specialpedagogen när det uppstår tankar och funderingar kring ett visst barn. Specialpedagogen kommer då ut för att observera det berörda barnet i verksamheten för att sedan reflektera och handleda arbetslaget i arbetet med barnet som har väckt funderingar. Endast ett fåtal av förskolepersonalen tänkte på specialpedagogiska insatser som en del i det vardagliga arbetet i förskolan, resterande del av förskolepersonalen beskrev det specialpedagogiska arbetet i form av att det är specialpedagogens område och att det då är dennes uppdrag att förmedla sina kunskaper till arbetslaget.

En förskolepersonal ger exempel på hur hen har arbetat med specialpedagogiska insatser genom att rikta fokus på sig själv och sina kollegor för att få syn på varför barnet agerar som hen gör. När det förhållningssättet implementerades som arbetssätt i verksamheten kunde förskolepersonalen i fråga se förändringar i barnets beteenden. Vidare ger förskolepersonalen ett exempel på hur hen har använt sig själv som ett verktyg för att ta sig in i barnens lek. Förskolepersonalen ser sig själv som ett verktyg för att kunna inkludera de barn som inte kan ta sig in i leken på egen hand. Vidare berättar hen att det oftast rör sig om de barnen som upplevs bruka ett

inagerandebeteende i de här sammanhangen. Syftet är att dem barnen ska känna sig delaktiga och inflytelserika i leken. Lund (2006) skriver fram att barn som upplevs bruka ett inagerandebeteende har en tendens till att stå sig utanför gemenskapen då barnet i fråga tar mindre plats i barngruppen vilket kan resultera i att barnet utesluts ur leken.

Vidare berättar samma förskolepersonal om att syftet med att ta sin in i leken när det handlar om barn som upplevs bruka ett utagerandebeteende är att ligga steget före och se till vad det är som barnet behöver. Hens roll blir då att förmedla och tolka barnets behov och känslor för att skapa ett samspel mellan barnet och de andra barnen. Även en annan förskolepersonal beskriver leken som ett verktyg för att arbeta med barn som upplevs ha ett utagerandebeteende. Reglerna i leken fungerar då som ett ramverk för barnet i fråga att förhålla sig till samt för att skapa en förståelse hos barnet kring vikten av att kunna förhålla sig till samma regler för att samspelet mellan barnen ska fungera. Förskolepersonalen uttrycker sig:

Jag tror att vi jobbar rätt mycket med att vi vill ha barnen med i leken men att det handlar om att villkora saker, för så är det i samhället, det finns villkor för hur du får köra bil, hur du är en församling, nämnd, och jag tror inte att det är fel att börja redan där med barn. Det kan ju vara jätteenkla regler, så här är det här, och så säger vi ofta. Så här gör vi här och att man kan göra annorlunda hemma, barn förstår det (Förskolepersonal, personligt meddelande, 5 december, 2018).

Vi tolkar det som att de två i förskolepersonalen som angivit svaren ser vikten av att hjälpa barnen in i det sociala samspelet för att barnet ska känna sig delaktig. Analysen blir därav att förskolepersonal i fråga har föreställningar om vikten av att arbeta genom inkluderande integration, som Haug (1998) menar är vanligt förekommande inom det relationella perspektivet. Enligt Haug (1998) innebär inkluderande integrering att alla barn/elever oavsett behov ska medverka och undervisas i samma barngrupp eller klassrum som barnet/eleven är inskriven i.

Vi tolkar det som att den ena förskolepersonalens uppfattning om vikten av att barnen ska kunna samspela med andra barn delas med den andra förskolepersonalen. Det som skiljer sig är att den ena förskolepersonalen till skillnad från den andra ser lekens regler som ett verktyg för att skapa en förståelse hos barnet för hur man leker tillsammans med andra barn. I den situationen blir pedagogens roll att se till att barnet leker efter de regler som finns, att visa vägen till vad som är rätt och fel. Vår tolkning är att den ovannämnda förskolepersonalen delar uppfattning om leken som verktyg för att främja barnets förmåga att kunna samspela med övriga barngruppen. Det som skiljer sig mellan de två är tillvägagångssätten. Den ena ser sig själv som ett verktyg som kan anpassas utifrån barnets behov, medan den andra förskolepersonalen ser de fasta reglerna i leken som verktyg för att göra barnet ifråga anpassningsbart för att kunna samspela med resten av barnen.

Vår analys är att förskolepersonalen i fråga delar föreställningar om vad ett barn behöver, vilket i det här fallet är att barnet ska integreras i leken. Lutz (2013) skriver fram att när barn betraktas som ett barn som är i behov av särskilt stöd är dessa bedömningar alltid förgivettagna utifrån ett vuxet perspektiv. Författaren menar att en av vuxenperspektivets utgångspunkter för bedömningen kan vara att dessa barn utgör ett problem, vars syfte kan vara att definiera en problembild med angiven problematik för att kunna bemöta problemen med rätt stöd och förutsättningar som

kan gynna barnen, verksamheten och samhället i stort. Forskning har visat på, att hur problematiken gällande barns beteenden skådas och bemöts, har en direkt påverkan till barnens fortsatta beteenden (Jakobsson & Nilsson, 2015).

4.6 Mindre grupper, betydelsefullt i arbetet med barn som upplevs bruka ett in- eller utagerandebeteende

Samtlig intervjuad förskolepersonal var överens om att en viktig del i att kunna stödja och arbeta med barn som upplevs ha ett in- eller utagerandebeteende är att se hur arbetslaget kan förändra och anpassa miljön och verksamheten till barnens behov. En förskolepersonal berättar att det kan handla om att organisera dagen utifrån rutiner och tider som är lämpliga. Det kan även handla om att använda bildstöd för att kunna kommunicera med barn som inte har det verbala eller språkliga kommunikationsverktyget. Vidare berättar förskolepersonalen om vikten av att se till att det finns lugna rum för barn att dra sig undan samt att få möjlighet att dela upp barngruppen i mindre grupper. En annan förskolepersonal belyser vikten av att arbeta i mindre grupper för att det ska gagna barnet

Alla barn kanske inte funkar i stor grupp. Och det vet vi ju att alla barn mår ju bättre av att vara i mindre grupper, färre relationer, kan man bygga trygghet på ett annat sätt (Förskolepersonal, personligt meddelande, 5 december, 2018).

Det framgår i resultatet att majoriteten av förskolepersonalen skildrar en bild av vikten av att främja barns olikheter i förskolan. Vi tolkar det som att arbetet med små grupper är ett sätt att främja olikheter mellan barn samt att arbeta med inkludering. Inkludering menar Nilholm (2005) ser olikheter mellan barn som naturliga. Vidare menar författaren att inkludering är något som förespråkas inom det relationella perspektivet. Det relationella perspektivet tar hänsyn till barns olikheter och förespråkar därför att verksamheten, miljön och undervisning ska utformas olika utifrån barns olika behov. Vår analys av valet hos förskolepersonalen att arbeta i mindre grupper blir därför att förskolepersonalen utgår från det relationella perspektivet i arbetet.

4.7 Bidragande faktorer till att barn i förskolan uttrycker in- och utagerandebeteende

Resultatet av intervjuerna visar att det fanns en gemensam syn hos den intervjuade förskolepersonalen kring vad som kan vara bidragande faktorer till att barn i förskolan brukar in- eller utagerandebeteende. Majoriteten av förskolepersonalen uttryckte att en bidragande faktor kan vara barnets hemförhållanden. Beroende på vem som vi intervjuade så framkom olika syner hos informanterna på vad barnets hemförhållanden definieras av. En förskolepersonal beskrev att barnen kan bli påverkade av vad som visas på TV:n i hemmet samt om barnen får tillgång till våldsbejakande spel så kan det i kombination med att barnet har upplevt något traumatiskt leda till att barnet brukar in- eller utagerandebeteende i förskolan. En del av förskolepersonalen framhävde att barn som visar på in- eller utagerande beteenden kan blivit utsatta för våld i nära relationer. En mindre del av förskolepersonalen nämnde även missbruk och annan psykisk ohälsa i nära relationer som potentiell bidragande faktorer. En annan förskolepersonal uttryckte att det kan

vara så att förskolemiljöns gränssättning krockar med hemmiljöns och att det i sin tur kan bidra till att barnet agerar enligt uppfattningar av ett in- eller utagerandebeteende.

Det är mycket med gränssättning tänker jag. Många barn har inga gränser, eller får inga gränser hemifrån och får precis som dom vill. Dom får inte höra ordet nej för att dom blir ledsna men det gäller att förklara att det gör inget om barnet blir ledset, eller argt för det är en känsla precis som när man blir glad och skrattar. Jag kan också vara ledsen och gråta. Barnen lär sig liksom (Förskolepersonal, personligt meddelande, 5 december, 2018).

Vår tolkning av det ovanstående citatet är att förskolepersonalen i fråga ser vikten av att barnet ska kunna anpassa sig till de generella regler som gäller för alla barn i verksamheten. Citatet visar även på att förskolepersonalen tar hänsyn till barnets sociala relationer och hemförhållanden då hen beskriver det som att gränslösa hemförhållanden kan skapa in- eller utagerandebeteenden hos barn i förskolan. Att förskolepersonalen lägger vikt vid att barnet ska kunna samspela enligt hens förväntningar kan relateras till de föreställningar som finns inom det traditionella perspektivet, som behandlar vikten av att kompensera för barnets brister för att barnet ska kunna anpassas till de normer och regler som dominerar i verksamheten (Norlin, 2005). Vår analys är dock att förskolepersonalens föreställningar huvudsakligen faller inom ramen av föreställningar som enligt Nilholm (2005) definierar det relationella perspektivet, då hen försöker finna förklaring till barnets agerande genom att rikta blicken mot barnets sociala relationer och hemförhållanden. Den gränssättning som förskolepersonalen menar är nödvändig i förskolan menar Kinge (2016) i sin tur kan ha en motsatt effekt från det förskolepersonalen önskar på så sätt att barnets uttryck istället förstärks och att beteendet eskalerar.

En annan förskolepersonal svarade att hen upplevde att det är mycket som ska hinnas med i familjerna när barnen kommer hem från förskolan och att det leder till att det ställs höga krav hemifrån på att barnen ska kunna agera mer självständigt och att hitta egna strategier för att hantera sina känslor. Hen uttrycker det som en faktor som kan bidra till att skapa frustration hos barnet och att det i sin tur kan leda till att barnet upplevs bruka ett in- eller utagerandebeteende i förskolan. Vår tolkning är att förskolepersonalen ifråga försöker förstå varför barnet agerar som hen gör i förskolan genom att rikta blicken mot barnets sociala relationer och miljö. Inom det relationella perspektivet menar Nilholm (2005) att det tas hänsyn till just sociala relationer och miljöns påverkan för att försöka finna en förståelse för barns behov. Vår analys blir därför att förskolepersonalen i det här fallet utgår från ett relationellt perspektiv.

Resultatet visade även på att det fanns en föreställning hos förskolepersonalen om att storleken på barngrupperna kan ha betydelse för om barnet upplevs bruka ett in- eller utagerandebeteende. En ur personalen uttryckte sig enligt följande:

Att det är för stora förskolegrupper och att vissa barn inte får synas tillräckligt mycket. Att det känner att någon bryr sig om det överhuvudtaget. Det är vad jag tror, att man drar sig undan istället (Förskolepersonal, personligt meddelande, 6 december, 2018).

4.8 Samverkan främjar arbetet med barn som upplevs bruka ett in- eller utagerande beteende i förskolan

Samtlig intervjuad förskolepersonal uttryckte sig någon gång under intervjutillfället kring vikten av en god relation till hemmet. Dels för att skapa en förståelse för varför barnet agerar som hen gör samt för att skapa en så god tillvaro för barnen som möjligt. En del av förskolepersonalen skildrade en bild av att förskolans uppdrag är att skapa goda relationer till hemmet genom att hjälpa vårdnadshavare att förstå förskolans arbete och syfte samt för att få vårdnadshavare att känna sig delaktiga i arbetet med sina barn. Detta kan kopplas till tidigare forskning där DeVore, Miolo, och Hader (2011) förespråkar ett kollegialt arbetssätt i form av ett samarbete bestående av specialister, förskollärare och föräldrar för att skapa inklusion. En förskolepersonal berättade att hen ansåg det viktigt att skapa en god relation till vårdnadshavarna för att skapa trygga barn i verksamheten.

Samverkan med föräldrar, inskolningen är viktig att knyta kontakter med barnet och föräldrar. Barnen ser om vi har en bra kontakt med föräldrarna och om vi har de blir dom också trygga. Barn är smarta och kan mer än vi vet (Förskolepersonal, personligt meddelande, 5 december, 2018).

Killén (2014) skriver att forskning visar på att barnets första år anses vara särskilt kritiska då barnet utvecklar en grundanknytning till föräldrar och andra omsorgsgivare oavsett hur barnet behandlas. Vidare menar författaren att det är i samspel med andra omsorgsgivare som barnet får en uppfattning om sig själv. Resultatet av intervjuerna visar på att majoriteten av den intervjuade förskolepersonalen berörde vikten av att samverka med andra professioner och instanser också. En ur förskolepersonalen nämnde att förskolan kan vända sig till barnhabiliteringen samt barn och ungdomspsykiatri (BUP) för att samverka i arbetet med barn i fråga, men att hen upplevde att det i första hand är vårdnadshavarna som vänder sig till dem instanserna för råd och hjälp.

4.9 Att missa barn i behov av särskilt stöd

Utifrån intervjuerna har det framkommit att majoriteten av förskolepersonalen reflekterar över risken av att glömma bort de barn som upplevs bruka ett inagerandebeteende. En förskolepersonal svarar att hen tror att det handlar om att det läggs mycket resurser på barnen som upplevs bruka ett utagerandebeteende vilket riskerar att de barn som upplevs bruka ett inagerandebeteende hamnar i skymundan. Vår tolkning är att förskolepersonalen upplever att det finns fler arbetssätt och metoder att tillgå när funderingar uppstår kring ett barn som upplevs bruka ett utagerandebeteende än när det rör sig om ett barn som upplevs bruka ett inagerandebeteende. Det kan ha sin förklaring i att forskning kring inagerandebeteendeproblematik enligt Lund (2006) varit frånvarande då stor del av den forskning som bedrivits kring beteendeproblematik har dominerats av forskning som berör utagerandebeteendeproblematik. En annan förskollärare berättar att hen upplever att det tycks ta längre tid att upptäcka barnen som upplevs ha ett inagerandebeteende i en barngrupp, då de barnen drar sig undan och agerar i det tysta.

Jag kan tycka att det är nog svårare att upptäcka. Det tar längre tid att upptäcka om ett barn är inagerande för dom är mer, de är mer på ett tyst sätt, så det är nu när jag får dom här frågorna blir jag lite så här undrande om man har missat såna barn, för

det är lättare att se ett utagerande barn än ett inagerande barn, så är det ju (Förskolepersonal, personligt meddelande, 5 december, 2018).

Det ovannämnda citatet tolkar vi spegla ännu en svårighet som uppstår i att försöka se, höra och bemöta varje barn i verksamheten samtidigt som kraven ökar på förskolans personal i och med de förändringar som Killén (2014) menar att samhället genomgått samt den garantin som finns om samtliga barns rätt till förskoleplats.

En förskolepersonal uttrycker ett behov av att sätta på sig genusglasögonen i mötet med barn som upplevs ha ett inagerandebeteende, just för att inte missa barnens egentliga behov och för att granska sitt eget förhållningssätt. Förskolepersonalen fortsätter att berätta kring hur hen tror att flickiga beteenden kan sammankopplas med inagerande beteenden och att pojkiga beteenden kan refereras till utagerande beteenden i verksamheterna. Det kan leda till att personal därför misstolkar barnets egentliga behov utifrån sina föreställningar om flickigt- och pojkigt beteende. Vår tolkning är att förskolepersonalen i fråga ser att generella normer och föreställningar om vad som anses som flickigt- och pojkigt beteende i förskolan kan vara problematiskt när det handlar om att identifiera barns behov. Att det möjligtvis finns en högre acceptans för att flickor brukar ett inagerandebeteende och för att pojkar brukar ett utagerandebeteende. Dolk (2013) skriver fram att pojkar och flickor vistas i förskolan på olika villkor utifrån kön. Vidare menar författaren att det är generella normer om flickor och pojkars "rätta" beteende som spelar en avgörande roll i hur barnet kommer att bli bemött av personal i förskolan. Vår tolkning är att förskolepersonalen är medvetna om risken av att missa barn i behov av särskilt stöd, delvis på grund av tids- och resursbrist och delvis på grund av förskolepersonalens föreställningar om vad som är ett accepterat eller ett avvikande beteende hos barnen. Då majoriteten av svaren belyser tid- och resursbrist som bidragande faktorer till att barn kan försummas från det stöd som de har rätt till. Vår analys är att det här resultatet faller inom ramarna för det som Nilholm (2005) beskriver som dilemmaperspektivet, där dilemmat än en gång definieras av prioriteringar i verksamheten.

5 Diskussion

Denna del presenterar diskussioner som behandlar både studiens resultat och studiens metod. I resultatdiskussionen diskuteras det kring vikten av en jämlik förskola för arbetet med in- och utagerande barn, samt hur vuxnas förhållningssätt i förskolan blir en avgörande faktor för vuxnas bemötande av barn i verksamheten. Diskussionsdelen framför även olika diskussioner med anknytning till de specialpedagogiska perspektiv som kunnat skådats i resultatanalysen. Metoddiskussionen presenterar också en diskussion kring insamlingen av tidigare forskning samt hur genomförandet av de kvalitativa intervjuerna kan ha påverkat resultatets tillförlitlighet. Till sist avslutas diskussionen med tankar kring fortsatt forskning samt en avslutande slutsats av vår studie.

5.1 Resultatdiskussion

Resultatet som framkommit utifrån intervjuerna går att relatera till tidigare forskning på flertalet sätt. Samtlig intervjuad förskolepersonal skildrade en bild av att de träffat på begreppet utagerandebeteende och att de mött barn i förskolans verksamhet som

gett uttryck för beteenden av utagerande karaktär. Några av förskolepersonalen upplevdes medvetna i frågan gällande betydelsen av begreppet inagerandebeteende medan andra inte hade träffat på definitionen tidigare. Det som går att skåda är att samtlig förskolepersonal samtalande om det vi kan se i likhet med definitioner av inagerandebeteende som "tysta" barn som inte deltar eller tar plats i verksamheten i en större utsträckning. Resultatet visar att den förskolepersonal som intervjuats har erfarenheter kring in- och utagerande beteenden hos barn i förskolan. Det var dock endast ett fåtal av förskolepersonalen som påpekade att ett barn samtidigt kan bruka in- och utagerande beteenden och inte enbart falla inom ramen för ett av begreppen som inagerande eller utagerande barn.

5.1.1 Vikten av en jämlik förskola för barn som visar på in- och utagerande beteende

Det vi kan tolka utifrån förskolepersonalens berättelser är att utagerande beteenden hos barn i förskolan påträffas oftare än inagerande beteenden. Några informanter framförde att det är viktigt att fånga upp barn som ger uttryck för inagerande beteenden samt vikten av ett medvetet tänk kring detta hos förskolepersonalen. Några informanter påpekade att det finns en risk för att missa barn som är i behov av särskilt stöd utifrån ett inagerande perspektiv och att personalen inte hinner lägga märket till dem tysta barnen då utagerande barn syns och hörs mer i verksamheten. Detta resultat går att diskutera i relation till det Lund (2006) påvisar gällande lärares vilja att ge inagerande barn mer uppmärksamhet men att bristen på tid och resurser gör att de tvingas prioritera de barn som anses vara i störst behov av hjälp. Utifrån vårt påvisade resultat som liknar Lunds (2006) tidigare forskning kan vi skåda negativa konsekvenser för förskolans verksamhets och för samhällets framtida utveckling, om fallet ter sig så att barn som ger uttryck för utagerande beteenden i förskolan anses vara i ett större behov utav hjälp än de barn som visar på inagerande beteenden. Detta kan ge påtagliga konsekvenser för inagerande barn bland annat genom att de utagerande barnen eventuellt prioriteras högre än de inagerande barnen, vilket kan ge följderna att inagerande barnen inte får den tid, hjälp och det stöd som de kan tänkas behövas.

Problematiken gällande det komplexa arbetet med barn i förskolan som upplevs bruka inagerande beteenden kan också ses utifrån Lunds (2006) teorier om att större delen av beteendeproblematisk forskning är studerad utifrån utagerandebeteendens perspektiv. Detta har gjort att det inte finns lika mycket forskning och fakta att tillgå gällande hur arbete kan bedrivas med så kallade inagerande barn som med utagerande barn. Några i förskolepersonalen kände inte till begreppet inagerandebeteende men gav ändå ett sken över att ha uppmärksammat de "tysta" barnen i barngruppen. Kan det möjligtvis handla om att inagerande beteenden inte ses som en problematik i förskolan i lika stor utsträckning som utagerande beteenden? Kanske är det så att kunskapen om barn med inagerande beteenden inte finns i lika stor utsträckning som kunskapen om barn med utagerandebeteende, vilket gör att inagerande barn inte prioriteras i lika stor utsträckning som barn som visar på utagerande beteenden? Vi tror oss kunna skåda ett samband mellan bristen på forskning inom inagerandebeteende i relation till den mängd forskning som finns gällande utagerandebeteende. Detta kan leda till att inagerande barn inte prioriteras i lika stor utsträckning som barn som visar på utagerande beteenden.

Olsson och Olsson (2017) har påvisat att de barn som anses befinnas i en riskzon kopplat till beteendeproblematik kan utsättas senare i livet för svårigheter av någon form. Lund (2006) har skildrat att barn med inagerande beteenden ofta förefaller att vara nedstämda, sällan visar upp spontana drag eller stor glädje samt att de ofta kännetecknas av passivitet. Av den anledningen är det av stor vikt att fånga upp de inagerande barnen och ge dem det stöd och stimulans som de behöver för att de ska kunna utvecklas i enlighet med Läroplan för förskolan, Lpfö, 18 (Skolverket, 2018) direktiv: Med en hänsyn till barnens egna behov och förutsättningar så att de kan utvecklas så långt som möjligt. Vi menar att om förskolan inte ser och fångar upp barn som visar på inagerande beteenden finns en risk att förskolans verksamhet inte uppfyller läroplanens mål och riktlinjer vilket kan vara ogynnsamt för barnens framtida utveckling. Detta kan även kopplas till en negativ framtida utveckling för samhället, om barnen som är i behov av särskilt stöd inte fångas upp, kan de riskera att hamna utanför samhällets gynnsamma ramar.

5.1.2 Vuxnas förhållningssätt- en avgörande faktor för hur barnet kommer att bli bemött

Jakobsson och Nilsson (2015) förklarar att det är hur problematiken gällande barns beteenden skådas och bemöts som har en direkt påverkan till barnens fortsatta beteendeutveckling. Kinge (2016) tillägger att det handlar om att fokusera mer på vad det är som *gör* att personal upplever barnen som utmanande snarare än vilka de utmanande *är*. Detta kopplar vi till vårt resultat då samtliga i förskolepersonalen gav en bild av att det är personalens förhållningssätt som påverkar arbetet med barn som visar på in- och utagerande beteenden. Samtidig förskolepersonal menade också att samverkan och inkludering är betydande för arbetets karaktär. Detta går att diskutera och problematisera. Är det förskolepersonals erfarenheter och förhållningssätt som påverkar hur mycket tid, arbete och engagemang som läggs ned på arbetet med att fånga upp barn som visar på in- eller utagerande beteenden? Om fallet är så, ser vi vikten av hur angeläget det är med utbildad personal i förskolan och att personalen utbildas och tillägnas kunskap om specialpedagogiska perspektiv för att kunna stötta alla barn i förskolan samt för att kunna uppfylla läroplanens mål och riktlinjer.

5.1.3 Traditionellt perspektiv- i förbindelse till informanternas erfarenheter av barn som upplevs bruka in- och utagerade beteende i förskolan

Utifrån förskolepersonalens berättelser har vi kunnat skåda det traditionella perspektivet som form då informanterna gav en bild av att in- och/eller utagerande beteenden kan uppstå i koppling till barnens fysiska eller psykiska tillstånd. Denna insikt som framkommit utifrån informanternas berättelser kan vi koppla till det traditionella perspektivets grundsyn där barnet ses som en bärare av problemet. Vi kan också se detta som koppling till Carneiro, Dias och Soares (2016) forskning som menar på att riskfaktorer till beteendeproblematik kan vara kroppsligt betingat då en av de huvudsakliga riskfaktorsgrupperingarna är kategoriserat till barnet själv.

Resultatet visar att förskolepersonalen ser att det finns särskilda arbetssätt eller särskilt arbetsmaterial för att stödja barn som upplevs bruka ett in- eller utagerandebeteende. Det som nämndes var b.l.a. att det fanns tillgång till lugna rum och bildstöd. Vi ställer oss frågande till om de särskilda arbetssätten för barn som

upplevs bruka ett in- eller utagerandebeteende kan betraktas som en form utav vad Haug (1998) benämner som segregerad integrering. Enligt författaren syftar segregerade integrering till att lyfta ur barnet/eleven med en viss problematik ur sitt sammanhang, för att delta i särskild undervisning.

Anledning till att vi ställer oss frågande till detta är att det lyfts fram av förskolepersonalen som ett anpassat arbetssätt för barn som upplevs bruka ett in- eller utagerandebeteende eller för barn som har andra behov av särskilt stöd. Trots att förskolepersonalen gav uttryck för att detta arbetssätt kan användas i stödandet av barn som upplevs bruka ett in- eller utagerande beteende kan vi inte säkerställa att det definitivt rör sig om segregerad integrering, detta då förskolepersonalen aldrig ger sken av att det endast är barn med en viss problematik som exponeras för detta arbetssätt. Därför kan vi inte utesluta att det istället kan röra sig om det som Haug (1998) benämner som inkluderande integrering då det möjligtvis kan vara så att alla barn är exponeras och får delta i arbetet med bildstöd och lugna rum.

5.1.4 Relationellt perspektiv- i förbindelse till informanternas erfarenheter och tankar om specialpedagogik

Aspelin (2014) menar att ett relationellt perspektiv handlar om att se på ett fenomen utifrån minst två olika beskrivningar. Utifrån författarens teori tycker vi oss kunnat skåda ett relationellt perspektiv från förskolepersonalens svarsfrekvens då de berättar att specialpedagoger kommer ut i verksamheten för att betrakta personalens arbetssätt och ge stöd till arbetslaget gällande hur de kan utveckla sitt arbete med beteendeproblematik. Samtlig förskolepersonal ger en bild av specialpedagogens arbete som en förlängning att kalla in när det vanliga pedagogiska arbetet inte räcker till. Det som går att diskutera är informanternas svar då de tillfrågades om deras specialpedagogiska arbete. Frågan som ställdes var: *Har du någon erfarenhet eller flera erfarenheter av att arbeta med specialpedagogiska insatser kopplat till barn som upplevs bruka in- eller utagerande beteenden?* Svaren som framkom var att det är specialpedagogens ansvar. Specialpedagogen tillkallar de då personalen anser att de behöver hjälp med barn som visar på in- och/eller utagerande beteenden i verksamheten. Förskolepersonalen benämner aldrig sitt egna arbetet som specialpedagogiskt vilket gör att vi ställer oss undrande till om förskolepersonal ser specialpedagogik som ett område som enbart specialpedagoger och speciallärare har kunskap om, eller om de själva också anser att de bedriver specialpedagogiskt arbete i verksamheterna?

Vi menar att vi utifrån förskolepersonalens svar om hur det specialpedagogiska arbetet ter sig i praktiken kan utläsa ett omedvetet specialpedagogiskt arbetssätt i verksamheten. Kan det vara så att specialpedagogiskt arbetet utförs dagligen av förskolepersonal i förskolan men är så pass vanligt förekommande att det inte ses som specialpedagogiskt arbete utan faller inom ramen för den vanliga pedagogiken? Vi menar att detta kan vara en diskurs inom förskolans verksamhet där det är svårt att veta vart gränsen går gällande vad som tillfaller specialpedagogik kontra den vanliga pedagogiken. Detta har fört med sig tankar och funderingar gällande huruvida personal i förskolan har ett medvetet tänk kring sitt arbete kopplat till specialpedagogiska perspektiv.

5.1.5 Dilemmaperspektivet- en kompromiss mellan traditionellt och relationellt perspektiv?

Utifrån de olika teoretiska perspektiv som vi har behandlat har vi som tidigare nämnt under resultatanalysen försökt att sammankoppla informanternas svar till det traditionella- relationella- och dilemmaperspektivet. Det har varit mödosamt att koppla vårt resultat till olika specialpedagogiska perspektiv då det bland annat är ett komplext arbete att försöka associera pedagogiskt arbetssätt till perspektiv då vi menar att hela situationen är beroende utifrån vilken synvinkel som skådas och utifrån vilka glasögon och erfarenheter som betraktaren har med sig. Överlag har vi både kunnat skåda traditionellt- och relationellt tänk i de undersökta verksamheterna. Eller kan det vara så att hela resultatet främst kan relateras till dilemmaperspektivet som Nilholm (2005) beskriver som en kritik till de två tidigare nämnda perspektiven och ses som en gråzon mellan traditionellt- och relationellt perspektiv? Vi menar att vårt resultat kanske inte behöver vara kopplat till varken traditionellt- eller relationellt perspektiv utan att resultatet snarare är i likhet med det Nilholm (2005) försöker förklara, att specialpedagogik inte kan relatera till det ena eller det andra perspektivet, utan är likt många andra scenarier som fastställs i en relation till betraktarens erfarenhetsvärld. Författaren förtydligar att dilemmaperspektivet handlar om att studera, reflektera och ta ställning till dilemman som uppstår samt att överlägga hur de på bästa sätt kan hanteras i förskolans komplexa verksamhet.

5.1.6 Skilda specialpedagogiska tankar hos förskolepersonal förefaller resultera i en fungerande verksamhet

Utifrån förskolepersonalens berättelser har vi som tidigare nämnt kunnat koppla svaren till samtliga tre specialpedagogiska perspektiv. Samtlig förskolepersonal som deltog i intervjuerna angav svar som kunde relateras till traditionellt perspektiv som Nilholm (2006) förklarar som ett perspektiv där det förekommer föreställningar att det är barnen själva som är bärare av problemen och att det då blir förskolans uppgift att hitta strategier för att kompensera för det bristande beteendet hos barnet.

Samtidigt som förskolepersonalen var överens om att det är förskolans uppgift att anpassa verksamheten utifrån barnens behov fanns det också föreställningar hos förskolepersonalen om att barnen själva är bärare av egenskaper eller beteenden som gör att barnet upplevs bruka ett in- eller utagerandebeteende i förskolan. Vi ställer oss undrande till hur dessa två vitt skilda föreställningar ändå kan resultera i vad som till synes verkar vara fungerande arbetssätt för verksamheterna. Möjligtvis kan det förklaras i form av dilemmaperspektiv som Nilholm (2007) förklarar som en kompromiss mellan det traditionella- och relationella perspektivet. Vi kan inte låta bli att undra om det är så här Nilholms (2007) teori om att dilemmaperspektivet som numera dominerar forskningen inom specialpedagogik, tar sig uttryck i praktiken? Majoriteten av förskolepersonalens svar i vår studie innehöll en viss tvetydighet och det tolkar vi som att det speglar förskolläraernas och barnskötarnas försök att ge svar på de dilemman som de ställs inför.

5.1.7 Reviderade läroplanen- ett ökat ansvar för förskolepersonal att stödja barn i behov av särskilt stöd?

Vi tycker oss kunna skåda ännu ett dilemma som entrar förskolans komplexa verksamhet. I och med den nyligen reviderade läroplanen, som vi tolkar ställer ännu

högre krav på aktörers specialpedagogiska arbete i förskolan, framkommer nu förskolans skyldighet att stödja och främja barn i behov av särskilt stöd genom formuleringen:

Förskolan ska särskilt uppmärksamma barn som av olika anledningar behöver mer ledning och stimulans eller särskilt stöd (Skolverket, 2018 s,6).

Vi vill lägga betoning på ordet *särskilt* i det ovanstående citatet då vi tolkar det som att förskolans uppdrag är förtydligat och att mer arbete och resurser ska läggas på de barn som behöver särskilt stöd. Ännu en gång kan vi se ett dilemma som skapas i samband med högre belastning på de resurser som finns att tillgå i förskolan, och frågan om vart huvudfokus ska läggas blir påtaglig. Lund (2006) skriver fram att lärarnas vardag kantas av tidspress och dilemman kring huruvida vilka barn som är i störst behov av hjälp. Vi menar att ett större ansvar läggs på den ordinarie personalen och ställer oss frågande hur detta arbete ska vara möjligt att genomföra i praktiken? Utifrån förskolepersonalens berättelser framkommer det tydligt att personal uppmärksammar och lägger tid och resurser på barn som visar på utagerande beteenden, men vi ställer oss splittrade till det faktum att personal i de undersökta verksamheterna ger sken av att inte kunna i lika stor utsträckning hinna uppmärksamma de barn som visar på inagerande beteenden. Lund (2006) menar på att inagerande beteendeproblematik hos barn kan orsaka fortsatta framtida svårigheter.

Vi tror och hoppas att politikerna i framtiden kommer att satsas mer på förskolans verksamhet. Att förskolepersonal ges tid och resurser för att kunna utveckla pedagogiken i en riktning att det blir ytterligare individanpassat. Att förskolepersonal ges möjlighet öka sina kunskaper om barn som visar på in- och utagerande beteenden så att verksamheten i ett tidigt skede kan upptäcka och stötta samtliga barn som är i behov av särskilt stöd.

5.2 Metoddiskussion

Metoddiskussionen beskriver metoden för insamlingen av den tidigare forskningen och diskuterar en ojämn mängdfrekvens av faktan. Den beskriver också hur metoden för de kvalitativa intervjuerna kan ha påverkat resultatets tillförlitlighet.

5.2.1 Insamling av tidigare forskning- en ojämn mängdfrekvens

Då tidigare forskning för studien skulle samlas in sökte vi fakta gällande specialpedagogiska perspektiv samt fakta kring in- och utagerande beteenden i förskolan. I sökandet efter fakta gällande specialpedagogiska perspektiv förekom det främst forskning kring det traditionella och det relationella perspektivet medan dilemmaperspektivet endast existerade i liten mängd. Detta har vi kunnat se i likhet med det som Lutz (2013) beskriver att Norden och Sverige har bidragit med ett nytt perspektiv. Detta perspektiv kan menas vara dilemmaperspektivet och kan av den orsaken förekomma som minoritet av tidigare forskningsresultat då detta synsätt främst förekommer i Norden. Gällande insamlingen av fakta kring in- och utagerande beteenden har det även i detta fall framkommit i en ojämn mängdfrekvens beroende på vilken beteendeproblematik som eftersökts. Det har funnits större vetenskaplig fakta att tillgå gällande utagerande beteenden än inagerande beteenden vilket kan förstås av det samband som Lund (2006) redovisar, då författaren skildrar att större

delen av forskningen som är kopplad till beteendeproblem är studerad utifrån utagerande beteendeperspektiv.

5.2.2 Insamling av data från kvalitativa intervjuer, -metoden kan ha påverkat studiens tillförlitlighet

Inför vår studies intervjuer hade intervjupersonerna tillfrågats om sitt deltagande och tanken var att samtliga skulle få ta del av missivbrevet (bilaga 1) gällande undersökningens syfte samt frågemallen (bilaga 2) vid ett tidigare tillfälle än själva dagen för intervjun. Detta med syfte att personerna skulle kunna förbereda sig och hinna tänka ut sina svar för att få så riklig och tillförlitlig information som möjligt, utan att missa information som kan falla bort på grund av glömska eller av andra orsaker. Då det förekom en stor sjukdomsfrekvens i samtliga undersökta verksamheter under tiden vid intervjuerna, kunde vi på förhand inte veta vilken förskolepersonal som skulle finnas tillgänglig att intervjua. Detta gjorde att några av intervjupersonerna fick ta del av missivbrevet och frågemallen inledningsvis vid intervjutillfället istället för det tidigare skede som var önskvärt utifrån våran sida. Detta kan ha lett till att dessa personer inte kunnat skildra förberedda svar i lika stor utsträckning som intervjupersonerna som fick ta del av informationsmaterialet tidigare. Vi är också medvetna om möjligheten att intervjupersonerna har kunnat angivit ett bestämt svar som de tror att vi vill höra, eller svar som de tror är rätt, då vi skickade ut frågemallen innan. Dock upplever vi att oavsett hur personerna har angivit sina svar, utifrån egna kunskaper och erfarenheter eller svar som är baserade på föreställningar om vad vi vill höra, speglar samtliga svar hur intervjupersonerna ser på vad som är rätt och fel inom det specialpedagogiska området.

5.3 Vidare forskning

Gällande vår fråga från diskussionen kring huruvida förskolepersonal själva anser om de arbetar utifrån ett medvetet tänk kopplat till specialpedagogiska perspektiv? Är en fråga som vi inte kommer att kunna besvara i detta examensarbete då denna frågeställning inte förekom i vår frågemall eller ställdes till intervjupersonerna under intervjutillfallets gång. Vi anser dock att denna problemformulering skulle vara av intresse att forska vidare kring, då Greene & Ablon (2012) menar att det är personalens medvetenhet, kunskap och förmåga att kritiskt kunna granska sitt arbete som är den största framgångsfaktorn för specialpedagogiskt arbete.

Vårt resultat har visat att förskolepersonals medvetenhet har en stark förbindelse till förskolans specialpedagogiska arbete. Resultatet framhäver också att arbetet med in och utagerande barns beteenden ter sig bättre om förskolepersonal är medvetna om sitt förhållningsätt och sina strategier. Genom att vara medvetna om olika specialpedagogiska perspektiv kan förskolepersonalen planera och reflektera över sitt agerande i mötet med in- och utagerande beteenden och på ett djupare plan förstå barnens motreaktioner. Vi anser att det är av central vikt att forska vidare kring detta då vi menar att kvaliteten i förskolan kan höjas om personal i förskolan får mer kunskap och kan tillägna sig mer medvetenhet. Detta tror vi kommer att gynna förskolans verksamhet och samhället i stort.

5.4 Slutsats

Samtlig intervjuad förskolepersonal har angivit svar som går att relatera till det traditionella- och det relationella perspektivet. Denna slutsats drar vi då den intervjuade förskolepersonalen lyfter fram både biologiska samt sociala orsaker till att barn i förskolan brukar ett in- och/eller utagerandebeteende. I resultatet framkom det att det finns ett omedvetet eller medvetet relationellt tänk i utformandet av verksamheten då det ett flertal gånger angivits svar som berör vikten av att se förhållningssätt och arbetet med den pedagogiska miljön som betydelsefulla faktorer för att skapa en likvärdig verksamhet för alla barn. De svar som har kunnat kopplas till det traditionella perspektivet är de svar som behandlar egenskaper hos barn som potentiella påverkansfaktorer till att ett barn upplevs bruka in- eller utagerande beteenden. Vi kan se att förskolepersonalen utgår från ett relationellt perspektiv i planeringen och utformandet av verksamheten genom svaret som berörde vikten av mindre grupper, miljöförändringar och förhållningssätt. Slutsatsen av det blir att det relationella perspektivet präglar en stor del av verksamheten men att de i identifierandet av behov och problematik söker svar genom att rikta blickarna mot barnets inneboende egenskaper vilket kan ses som traditionellt perspektiv.

Ytterligare slutsats är att förskolepersonalen har en gemensam bild av barn som upplevs bruka ett in- eller utagerandebeteende. Barn som upplevs bruka ett inagerandebeteende beskrevs som tystlåtna, tillbakadragna och ensamma medan barn som upplevs bruka ett utagerandebeteende definierades som impulsstyrda, frustrerade och ibland våldsamma. Vi kunde även skåda en gemensam bild hos förskolepersonalen kring vad som är betydande i arbetet med dessa barn. Slutsatsen som vi har kunnat skåda är att samtlig förskolepersonal ser vikten av att arbeta i mindre grupper, god samverkan mellan hem och förskola samt att se till individens behov för att främja varje barns behov.

Utifrån det mödosamma arbetet med att konsekvent försöka placera in förskolepersonalens föreställningar till det traditionella- eller det relationella perspektivet har en ytterligare slutsats kunnat fastställas. Vår slutsats är att det inom förskolans komplexa verksamhet sällan rör sig om föreställningar som enbart går i linje med det traditionella- eller det relationella perspektivet, utan att det i majoriteten av alla svar skildrades en bild av ett dilemmaperspektiv. Utifrån resultatet tycks vi kunna skåda ett perspektiv som speglar förskolepersonalens komplexa vardag, där en stor del av arbetet handlar om etiska överväganden, prioriteringar och dilemman som kantas av tids- och resursbrist. Vår definitiva slutsats är att förskolans verksamheter sällan går att se ur ett svart eller vitt perspektiv utan att den ständigt befinner sig i gråzoner av tolkningar mellan olika teoretiska perspektiv, styrdokument samt de lagar som finns att förhålla sig till.

Referenser

- Aspelin, J. (2014). Beyond individualised teaching: A relational construction of pedagogical attitude. *Education Inquiry*, 5(2), 233–245.
- Björk-Åkesson, E. (2014). Specialpedagogik i förskolan. I A. Sandberg (Red.), *Med sikte på förskolan -Barn i behov av stöd*. (ss.23–43) Lund: Studentlitteratur AB.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber.
- Carniero, A., Dias, P., & Soares, I. (2016). Risk factors for internalizing and externalizing problems in the preschool years: Systematic literature review based on the child behavior checklist 1½-5. *Journal of child and family studies*, 25(10), 2943–2953.
- DeVore, S., Miolo, G., & Hader, J. (2011). Individualizing inclusion for preschool children using collaborative consultation. *Young exceptional children*. 14(4), 31–43.
- Dolk, K. (2013). *Bångstyriga barn. Makt, normer och delaktighet i förskolan*. Doktorsavhandling. Stockholms universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik.
- Folkman, M-L. (2006). *Utagerande och inåtvända barn. Det pedagogiska samspelets möjligheter i förskolan*. Stockholm: Runa förlag.
- Greene, R-W. & Ablon, S-J. (2012). *Att bemöta explosiva barn*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Haug, P. (1998). *Pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*. Stockholm: Liber.
- Jakobsson, I-L. & Nilsson, I. (2015). *Specialpedagogik och funktionshinder - Att möta barn och unga med funktionsnedsättningar i en utvecklande lärmiljö*. Lettland. Natur Kultur Akademisk.
- Killén, K. (2014). *Förebyggande arbete i förskolan- samspel och anknytning*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Kinge, E. (2016). *Utmanande beteende i förskolan*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Lund, I. (2006). *Hon sitter ju bara där! Inagerande beteende hos barn och unga*. Lund. Studentlitteratur AB.
- Lutz, K. (2013). *Specialpedagogiska aspekter på förskola och skola- mötet med det som inte anses lagom*. Stockholm: Liber AB.
- Nilholm, C. (2005). Specialpedagogik- vilka är de grundläggande perspektiven? *Pedagogisk forskning i Sverige*, 10(2), 124–138.
- Nilholm, C. (2006). Special education, inclusion and democracy. *European Journal of Special Needs Education*, 21(4), 431–445.

- Nilholm, C. (2007). *Perspektiv på specialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Nilholm, C. & Björk-Åkesson, E. (2007). *Reflektioner kring specialpedagogik: Sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronretna* (Vetenskapsrådets rapportserie, nr. 5.). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Olsson, B-I. & Olsson, K. (2017). *Barn med utmanande beteende i förskola och skola: Tidiga insatser i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Persson, B. (2013). *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*. Stockholm: Liber AB.
- Sandberg, A. & Norling, M. (2014). Pedagogiskt stöd och pedagogiska metoder. I A. Sandberg (Red.). *Med sikte på förskolan -Barn i behov av stöd*. (ss.45–62) Lund: Studentlitteratur AB.
- Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan, Lpfö 98/18*. Stockholm: Skolverket.
- Socialstyrelsen. (1987). Pedagogiskt program för förskolan. Stockholm: Allmänna förlaget. Hämtad 4 januari, 2019, från [file:///C:/Users/Kuhli/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/gupea_2077_30947_1%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Kuhli/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/gupea_2077_30947_1%20(1).pdf)
- Socialstyrelsen. (2010). Barn som utmanar: Barn med ADHD och andra beteendeproblem. Västerås: Edita Västra Aros. Hämtad 4 januari, 2019, från <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/17951/2010-3-6.pdf>
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Hämtad 28 november, 2018, från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Bilagor

Bilaga 1-Frågemall

När du hör begreppet utagerande beteende vad tänker du då?

Vad har du för erfarenheter av barn som upplevs ha ett utagerande beteende?

När du hör begreppet inagerande beteende vad tänker du då?

Vad har du för erfarenheter av barn som upplevs ha ett inagerande beteende?

Har du någon erfarenhet eller flera erfarenheter av att arbeta med specialpedagogiska insatser kopplat till barn som upplevs ha in- eller utagerande beteenden?

Hur har det specialpedagogiska arbetet resulterat i verksamheten?

Hur tänker du kring vad som är allra viktigast när det gäller hur förskolepersonal kan stödja barn som ger uttryck för inagerande beteende i förskolan?

Hur tänker du kring vad som är allra viktigast när det gäller hur förskolepersonal kan stödja barn som ger uttryck för utagerande beteenden i förskolan?

Hur tänker du kring orsaken/orsakerna att förskolebarn uttrycker utagerande beteenden i förskolan?

Hur tänker du kring orsaken/orsakerna att förskolebarn uttrycker inagerande beteende i förskolan?

Bilaga 2-Missivbrev

Information om en undersökning gällande förskolepersonals uppfattningar kring begreppen in- och utagerande beteende samt erfarenheter kring specialpedagogiska insatser i mötet med barns in- och utagerande beteenden i förskolan.

Hej!

Vi är två förskollärostudenterna som studerar vår sista termin vid Mälardalens högskola i Eskilstuna. Vi har nu i uppgift att skriva ett examensarbete och tillfrågar därmed dig om du vill delta i denna undersökning. Vi har planerat att undersöka förskolepersonals uppfattningar gällande barns in- och utagerande beteenden samt erfarenheter av specialpedagogiska insatser i arbetet med att stödja barn som ger uttryck för in- och utagerande beteenden i förskolans verksamheter. Undersökningen kommer att ske genom enskilda intervjuer.

Under intervjun kommer du att få tillgång till en frågemall bestående av ett antal frågor som rör förhållningssätt och arbetssätt gällande användandet av specialpedagogiska insatser i er verksamhet. Frågorna kommer även att beröra erfarenheter av barns in- och utagerande beteenden. Vi har beräknat att intervjun kommer att ta ca 30–40 minuter. Om du godkänner kommer vi att spela in samtalet under intervjutillfället, detta för att vi som intervjuare ska kunna delta mer aktivt under samtalet. Det inspelade materialet kommer därefter att raderas då examensarbetet är publicerat. Det färdigställda resultatet kommer att presenteras i form av ett examensarbete vid Mälardalens högskola för att sedan laddas upp på Diva-portal (Digitala vetenskapliga arkivet) för andra att ta del av.

Vi kommer att följa alla de etiska regler som finns för forskning vilket innebär att alla namn på informanter, barn och förskolor kommer att anonymiseras och kommer inte gå att identifiera. Inget namn på kommun eller område kommer att nämnas utan förblir konfidentiella. Du kan när som helst under intervjutillfällets gång välja att avbryta ditt deltagande trots tidigare beslut, utan några vidare konsekvenser för dig.

Om du har övriga tankar eller funderingar så tveka inte att kontakta oss!

Kontaktinformation

Student: Tilda Holmlund

Student: Evelyn Kuhlin

E-post: tildaholmlund1@outlook.com

E-post: kuhlinevelyn@gmail.com

Handledare: FD Lena Bäckström, Högskolan Kristianstad, lena.backstrom@hkr.se